محسن

د قرآني زده کړې او پوهنې لړۍ

١١٣

محسن تفسیر

له قرآنه یو څرک

Ketabton.com

۱۱۳ـ د «فلق» سورة

ژباړه او څیړنه :

احمد حسین «عنایت»

(c) ketabton.com: The Digital Library

د فلق سورة تشريح
ژباړه او څېړنه:
احمد حسين عنايت

بسم الله الرحمن الرحيم

د لوراند او لورين الله په نامه

سورةالفلق

د فلق سورة (۱۱۳)

سريزه: د «فلق» سورت مكي دى چې (۵) آيتونه يوه ركوع لري، په تلاوت كې (۱۱۳) په نزول كې (۲۰) سورة دى د «الفيل» له سورة څخه وروسته نازل شوى دى. ددې سورة نوم الفلق [چاودېدل، څيرې كېدل، ټوكېدل، برسېره كېدل، پنځېدل، لمرخرک] ، د هغه له لومړي آية څخه اخېستل شوى دى.

د دې سورت د نزول د زماني او ځاى په اړه هم لكه ځنگه چې مو مخكې د نورو سورتونو په ترڅ كې ورته نغوته كړې، د نورو ډېريو سورتونو په څېر ددې سورة د نزول په اړه د مفسرينو تر منځ اختلاف دى چې ځينې دا سورت مكي گڼي او ځينې يې مدني گڼي. او دا اختلاف د هاغو روايتونو پر بنا دى چې ددې سورت د نزول د سبب په اړه نقل شوي دي چې روايتونه يې په مختلفو تفسيرونو كې راغلي دي چون واضح او ثابت نه دي بيا ذكرول يې اړين نه دي، خو د يوې خبرې يادونه اړينه بولم هغه دا چې ددې سورت د تلاوت د ضرورت په نظر كې نيولو سره د حضرت رسول اكرم(ص) له لور په مختلفو وختونو او موقعيتونو كې مختلفو خلكو ته د خيزونو له شره د پالونكي ښتن درشل ته د پناه وړلو تلقين شوى دى او په مختلفو مهالونو او مقامونو كې يې بار بار دا سورة د وخت له تقاضا سره سم تلاوت كړى دى نو هر چا چې هره واقعه نقل كړې دا سورت يې د هماغې زماني له واقعې او مكان سره سم نازل شوى گڼلى دى. خو سمه او جوته خبره داده چې دا سورة لكه ځنگه چې په پيل كې وويل شول مكي دى او له دې سره سره د سورة په مضمون كې له غور كولو سره هم دا محسوسېږي چې دا سورت د مكې د ابتدايي دور له نازل شوو سورتونو څخه دى.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له مخکيني سورة سره اړيکه او د سورة د منځپانگې چورليځ:

د شرک ککړو عقيدو او افکارو په مقابل کې د پيغمبر او مسلمانانو لـه صريـح، څرگند او قاطع اعلام وروسته، چې د اخلاص په سورة کې يې فرمان ورکـړل شوی دی (قل هو الله احد ...)، په دې سورة کې چې د مشـــرکينو د شرونـو، صدمو او زيانونو پر وړاندې ډال گڼل کېږي، د تيارو د پردو څيـري کـوونکي پالونکي څښتن ته د پناه وړلو لار [استعاذه] څرگندوي [قل اعوذ برب الفلق]، د هاغو څيزونو له شره چې خلق کړي او پنځولي يې دي، همدا راز د جهـل، ځور او جمود د تياره شپې له شره هغه مهال چې مسلطه او تېکـاو شي، او د حاسدانو له شره هاغـه مهـال چـې حسـادت يـې وپـارېږي. پـه دې ترتيـب د اخـلاص سـورة پسـې ددې سـورة ځـای نيـول د توحيـدي «منطـق» او «تـز» [مبحث او د بحث وړانديز] د وړانـدې کولـو او د هغـه د تضـمين د لارې تـر منځ يو ظريف پيوند څرگندوي.

هغه خـدای چـې «رب الفلـق» دی او د پديـدو او ښـکارندو د ودې او کـمال تدبير کـوونکی او د مخلوقـاتو تربيـت کـوونکی او روزونکـی سرور دی، لکـه څنگه چې د رڼا او نور له نيزې سره د شپې پرده څيرې کـوي او د سـپېدو لـه فلق او فجر سره [، د سپيدو له چاودېدو سره]، روښنايي او د ورځې تودوخـه پر مخلوقاتو خپروي، بـاطلې او د شر تيـاره پـردې د خيـر او حقوالـو وگـړو د عمل او ايمان له نور سره څيرې او لېرې کوي او صبح صادق [رښتينی گهـيځ او رڼا] په ټولنو کې رامنځته کوي، پر دې بنا سره له دې چې د اخلاص سـورة د تلاوت پر مهال د بعثت په لومړيو کلونو کې د ابوسفيانانو شوم سـيوری لکـه د «غاسق اذا وقب» په څېر پـر ټولـو ځـايونو خپـور وو او د سِـحر او جـادو او طلسم پر بنسټ بنا شوی فرهنگ او تبليغات حاکم ول، لکه د ړنـدې غـوټې پـه څېر د خلکو د عقيدو او فکرونـو پـر پښـو او لاسـونو تـړل شـوې وه [وَمِـنْ شَرِّ النَّفَّاثَاتِ فِي الْعُقَدِ] او همدا راز قومي او د کورنيو تنگ نظريـو او حسـادتونو، مؤمنو وگړو ته ډگر نه ورکوه [وَمِنْ شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ]، له دې حـال سره سره

(c) ketabton.com: The Digital Library

پيغمبر او مؤمنينو دنده درلوده په هاغو د شر او پسات په چاپيريال او شرايطو کې، د هيلو او اميد سترګې د «رب الفلق» عنايت او د درې ګونو پنډو پردو ځيرې کېدو ته ولرې او د ګهيځ او صبح صادق راختنې او طلوع ته انتظار وکاږي، او همدا لامل دی چې د فلق سورة د اخلاص سورة پسې راغلی دی.

د مخکيني سورة په شرحه کې وويل شول چې د شرک او توحيد تر منځ بريد د انسانانو په عالم کې د الله تعالی د «ربوبيت» عملي تلقي کول او منل دي. لکه څنګه چې په مخکيني سورت کې د توحيد بنسټيز اصول څرګند او واضح شوي دي، په دې سورت کې په ايماني مجتمع کې د هغه د تحقق لار، «رب» ته د پناه وړلو له لارې څرګندوي. مشرکينو پر «الله» له ايمان درلودلو سره سره د هغه ربوبيت په «ارباب متفرقون» کې لټوه او نفع او ضرر يې د برلاسو واکمنانو په لاسونو کې ليدل. نو دې توحيدي نهضت ته ايمان راوړونکو چې د «قل هو الله احد» غږ پورته کړی دی، که غواړي په دې مسير او لارليکه کې خالصانه پل کېږدي، بايد «رب» ته پناه وړونکې شي او د هغه د تدبير، روزنې، پالنې او تربيت مهربان لاس تل او پرله پسې پر خپل سر ووينې.
سربېره پر دې دا سورت د «تبت» له سورة سره هم په يو ظريف ډول اړيکه لري. [د تبت سورة چې له اخلاص سورة څخه مخکې ځای پر ځای دی] که د فلق په سورة کې يې له شرونو څخه د ژغورنې او نجات لار ښوولې، د «تبت» په سورة کې يې د هغه ټاکلی او مشخص مصداق او څرک، په ابی لهب او د هغه په مېرمن کې پر ګوته کړی. د پيغمبر له مخالفينو او مشرکو او معاندو اشخاصو له منځه داسې نه برېښي چې بل څوک، د ابولهب په څېر دا ډول د هاغه عصر په جاهلانه تعصباتو او بندونو او پنډو او تورو پردو کې اسير او محکوم وي، [غاسق اذا وقب] ښځه يې هم چې د جګړې د اور بلوونکې او په دې توطئو کې د هغه هڅوونکې وه، د «نفاثات فی العقد» مصداق ګڼل کېده، چې د مؤنثې صيغې [نفاثات] په توګه کارول شوې ده. [د ابومسلم په وينا: «النفاسات هاغه ښځې دي چې د نارينه رايه ځانته جلبوي او هغوی له خپل

(c) ketabton.com: The Digital Library

مقصد او ارادې اړوي، ځکه له عـزم او رأی څخـه پـه عقـد تعبیـر کېـږي ...».
ځینو له مفسـرینو نفاسات د ښځو په جـادو ګـرۍ تعبیـر کـړی دی پـه داسـې حال کې چې په هاغه دوران کې داسې برېښـې چـې لـه ښـځو څخـه زیـات، نارینه په دې کار کې بوخت ول.].

د ابی لهب د حسادت په اړه هم همدومره بسنه کوي چې یادونه وکړو، هغه سره له دې چې د پیغمبر تره او د هغه د زومانو پلار وو، له هاغه حضرت سره یې د هغه د ټولو دښمنانو په نسبت زیاته دښمني کوله. [و حاسد اذا حسد] که د پیغمبر نور مخالفین، چې ډیری یې له بنی امیه څخه ول او له بنی هاشم سره پردي ول، له هغه سره د رقابت او دښمنۍ له لامله نښتل، خو [«ابی لهب»] د «حسادت» له لامله ستغې سپورې، ښکنځلې او زورلې کولې.

د سورت متن او د لُغتونو ترجمه:

بِسۡمِ اللَّهِ الرَّحۡمَنِ الرَّحِيمِ قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ ﴿١﴾ مِن شَرِّ مَا خَلَقَ ﴿٢﴾ وَمِنْ شَرِّ غَاسِقٍ إِذَا وَقَبَ ﴿٣﴾ وَمِنْ شَرِّ النَّفَّاثَاتِ فِي الْعُقَدِ ﴿٤﴾ وَمِن شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ ﴿٥﴾		أَعُوذُ = پناه وړم، پناه غواړم ـ عوذ = له شره پناه اخېستنه، د پناه ورکوونکي په حریم کې ننوتل ـ الْفَلَقِ = چاودېدل، ټوکېدل، برسېره کېدل، پنځېدل، لمرڅرک ګهیځ، سپېدې، د تیاره څیرول، هاغه حق چې څرګند شو ـ خَلَقَ = پیدا کړي، پنځولي ـ غَاسِقٍ = ډېره تیاره شپه، یرغل کوونکی، تور مار ـ وَقَبَ = تیاره خپره شوه، توره تیاره چې هر څه ونغاړي، شپه چې توروالی یې پیړ شي، چې تکه توره تیاره شي، لمر پریوت، یو څیز داخل او پټ شو، الوقب = په ډېره کې جغوړی ـ النَّفَّاثَاتِ [د نفاثه جمع] = پوُکې کوونکي، پُوکونکي، جادوګرې ښځې، کوډګرې ښځې ـ الْعُقَدِ = د عقده جمع، ګنډې، غوټې، معامله، تړون، عزم ـ حَاسِدٍ = حسد کوونکي، کینه کښ، رخه ګر ـ حَسَدَ = حسودي وکړې، خپل حسد ښکاره کړي، کینه وکړي ـ

بِسۡمِ اللَّهِ الرَّحۡمَنِ الرَّحِيمِ
قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ ﴿١﴾

ووایه: [زه د مشرکینو پر خلاف] د سباوون[(۱)] [سپېدې چاودنې] [= هغه چې خپره شوې تیاره یې څیرې کړې] پالونکي څښتن ته پناه وړم،[(۲)]

(c) ketabton.com: The Digital Library

مِن شَرِّ مَا خَلَقَ ﴿۲﴾

د هر هاغه څه له شره چې پنځولي[۳] يې دي.

وَمِن شَرِّ غَاسِقٍ إِذَا وَقَبَ ﴿۳﴾

او لـه هرې تکې تورې پنډې تياره[۴] [= ظلمت، ظلم او ځور او جهل او ...] له شره چې خپره شي[۵] [= بر لاسې شي].

وَمِن شَرِّ النَّفَّاثَاتِ فِي الْعُقَدِ ﴿۴﴾

او په غوټو[۶] [= پيوندونو او تړونونو] کې د کوډو پُوکي کوونکـو[۷] [= فريبګـرو او تېګمارو] له شره [چې هر هوډ سستوي].

وَمِن شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ ﴿۵﴾

او د هر کينه کښ [او رخه ګر] لـه شره، کله چې هغـه کينـه وکـړي[۸] [= چې د کينې غوټه يې پرانېستل شي].

قُلْ	أَعُوذُ	بِرَبِّ	الْفَلَقِ	مِنْ	شَرِّ	مَا خَلَقَ
ووايه	زه پناه وړم	پالونکي ځښتن ته	د سباوون	له	شره	د هاغه څه چې هغه پنځولي

وَمِن	شَرِّ	غَاسِقٍ	إِذَا	وَقَبَ	وَمِن	شَرِّ	النَّفَّاثَاتِ
او له	شره	د پنډې تياره	کله چې	خپره شي	او له	شره	د کوډګرو پوکي کوونکو

فِي	الْعُقَدِ	وَ	مِن	شَرِّ	حَاسِدٍ	إِذَا	حَسَدَ
په ......کې	غوټو	او	له	شره	د کينه کښو	کله چې	هغوی کينه وکړي

د سورت د مفرداتو لنډه تشريح:

۱ ـ دا فرمـان چـې: ووايـه پنـاه وړم د فلـق ربّ تـه، د هـاغو خلکـو پـه مقابل کـې د خرګنـد فکـري او عملـي دريـځ اعلامـول دي چـې شرک وهـلي او پـه خرافـاتو ککـړ دي او د پېښـو، نـاروغيو او د ژونـد د ناسـميو پـر وړانـدې بُتـانو، کاهنـانو، سـاحرانو، کـوډګرو، طلسـم او جـادو او د ثـروت او قـدرت اربابـانو تـه پنـاه وړي، او کـه لـه دې پرتـه واى، څـه اړتيـا وه چـې پـالونکي ځښـتن تـه اړيکـه او اسـتعاذه پـه خرګنـده توګـه اعـلام شي؟ [د الله پـر ځـاى] د رب نـوم تـه پنـاه وړل هـم د پـالونکي ځښـتن، د روزونکې، پالونکي، مديريت او د کارسازۍ نقش ته نغوته لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲ ـ خدای تعالی البته شر نه پنځوي، خو د چارو د نسبي والي له لامله، کوم څیز چې په اصل کې خیر دی، کیدی شي د شرّ موجب هم وګرځي؛ لکه لیوه د پسه لپاره؛ اور د درمند لپاره. دنیا د تضاد او تزاحم ځای دی او د بقاء او روزی د لټې د هڅو په پایله کې رشد او کمال حاصلیږي. د داړونکو لپاره منګولي او غاښونه د هغوی د ژوند ضرورت دی او هم د هغوی د ښکار لپاره په ورته توګه اړین دي! چې د بقاء په کړېچونو کې چُست او چالاک شي.

په دې حقیقت له پوهېدو سره چې د پالونکي ښتن له ارادې او د چارو له عالمه کوم شرّ نه پورته کېږي، او کوم شرونه چې په عالم کې واقع کېږي پخپله د انسانانو له کړونو او د موجوداتو له غریزو او د طبیعت له فعل او انفعالاتو څخه راولاړیږي، انسان ته داسې یو لید ورکوي چې نه نهیلی او ناشکری شي، او نه د جهان د تحولاتو لپاره د دوه ګوني منشأ په توګه قایل شي. په دې صورت کې هغه د خسرو هر کار شیرین ګڼي. [دمثنوی لومړی دفتر له ۵۸۲، ۱۷۸۹، ۱۸۹۰ او ۱۸۵۰ بیتونو څخه وروسته]:

عاشقم بر قهر و بر لطفش به جِدّ	بوالعجب من عاشق این هر دو ضد
ناخوش او خوش بُوَد در جان من	جان فدای یار دل رنجان من
عاشقم بر رنج خویش و درد خویش	بهر خوشنودی شاه فرد خویش
آن که او بسته غم و خنده بُوَد	او بدین دو عاریت زنده بُوَد
باغ سبز عشق کاو بی منتهاست	جز غم و شادی در او بس میوه هاست
عاشقی زین هر دو حالت برتر است	بی بهار و بی خزان سبز و تر است

۳ ـ ظلم [ستم] او ظلمت [تیاره] له یوې ریښې دي؛ د استعارې په مقام کې هم، دا د شپې اصطلاح د استبدادي نظامونو د ظلم او ستم د بیان لپاره، چرته چې ناشوني وي د هغه په اړه په صراحت خبره وشي، په سیاسي ادبیاتو کې ډېره زیاته کارول کېږي:

په دې ځمکه هره شپه له دې آسمانه، یو یو ستوری وژل کېږي.
او د ستورو دا باران له دې آسمانه، له ځنډ پرته را اوریږي.

د «غَاسِق» فاعل اسم، نکره ذکر کېدل، د نامحسوسو او غیر مادّي مفهومونو په انتقال کې، د ژوندانه د روزمره چارو لپاره د ابداع شوو کلیمو او ژبې د ظرف د تنګوالي او له محدودو او ټاکلو معینو مصادیقو څخه د هغه د عاموالي او پراختروالي نښه ده. د «غاسق» مشتقونه د «غَسَقَ» له ریښې درې ځلې په قرآن کې راغلي دي چې د هغوی په

(c) ketabton.com: The Digital Library

نظر کې نيولو سره کولی شو کولی شو غوره او ښه شپږه نتيجه واخلو. لومړی ځای د ورځې د رڼا لوړتيا [ځانښت]، د شپې د تياره د لوړتيا [د ء شاء د نمونځ د مهال] پر وړاندې راغلی دی: ـ «أَقِمِ الصَّلَاةَ لِدُلُوكِ الشَّمْسِ إِلَى غَسَقِ اللَّيْلِ وَقُرْآنَ الْفَجْرِ إِنَّ قُرْآنَ الْفَجْرِ....» [اسراء ۷۸ (۱۷:۷۸)]

دوه نور موردونه د هاغو سوځوونکو، تېنګو او ناولو اوبو په اړه دي چې دوزخ وال يې څښي. په دې مورد کې هم د تېنګوالي، نغښتوالي، تياره او تتوالي مفهوم پکې څرګند دی: «لَا يَذُوقُونَ فِيهَا بَرْدًا وَلَا شَرَابًا. إِلَّا حَمِيمًا وَغَسَّاقًا». [نبأ۲۴ (۷۸:۲۴)] او هم «هَـٰذَا فَلْيَذُوقُوهُ حَمِيمٌ وَغَسَّاقٌ» [ص ۵۷ (۳۸:۵۷)]. خپره تياره يو انځور دی د راز راز مجازي او تکو تورو ظلماتي تيارو څخه لکه: شرک، کفر، جهل، ځور، خشم، حرص او طمع او د نفس هوا او نورې غوښتنې چې پيغمبرانو دنده درلوده خلک الهي هدايت ته د رڼا او نور پر لور رهبري کړي [بقره ۲۵۷ (۲:۲۵۷)، مائده۱۶(۵:۱۶)، ابراهيم۱(۱۴:۱) او ۵(۱۴:۵)، احزاب۳۳(۳۳:۳۳)، حديد۹(۵۷:۹)، طلاق۱۱(۶۵:۱۱)].

۵ ـ د «إِذَا وَقَبَ» وصف د تياره داخلېدل او برلاسی دی او د نور د هرې دريځې بندېدل دي. «وقوب» په لغت کې د ننوتو معنا لري؛ په تيره کې سورې ته هم چې اوبه پکې ننوزي «وقبه» ويل کېږي. دا ددې کليمې اصلي معنا ده، خو په مجازي حالتونو کې، د انسان پر عقل او ايمان د هغه د نفساني تيارو برلاسی، يا پر ټولنه د ظلم او ځور او جهل تسلط د «غَاسِقٍ إِذَا وَقَبَ» له مصاديقو ګڼل کېږي.

٦ ـ له غوټو [عُقَد] څخه مطلب ظاهراً هماغه د ستونزو، م شکلاتو او اختلافونو غوټه ده چې د ښځې او مېړه يا خلکو تر منځ له يو بل سره مخې ته راځي او ځنې کسان د هغوی د پرانېستلو او په ټولنه کې د سولې او پخلاينې د رامنځته کولو پر ځای د هغوی اور ته په پوکي ورکولو او تازه کولو هغه «شعله ور» کوي او د غوټو د رېدولو په توسه دښمنی لا ژوروي.

۷ ـ ويل کيږي چې د نفاسات مؤنث ذکرېدل د کوډګرو ښځو د حضور او د هاغې واقعيت له لامله دی چې د جاهليت وګړو د ښځې مېړه په اختلاف يا بد خوندو پېښو کې ټوټکو، طاس، طلسم او روحي تلقيناتو ته پناه وړله، په دې بنه کې د «عُقَد» معنا د روزګار غوټې او بنديزونه ګڼل کېږي؛ خو اوس هم زموږ په روزګار کې ساده لوحي خلک د خپل ژوند د ناسميو د غوټو خلاصولو لپاره، د کار او زحمت او هڅو او پر رب

(c) ketabton.com: The Digital Library

الفلق خدای د توکل پر ځای، د جمګران په څاه کې په عریضو اچولو، د «اعتصام بحبل الله» پر ځای، پر ضریح او قبر د قفلونه تړلو، د خدای تعالی د اولیاء د الګو نیولو او د هغوی د توحید څخه د پلیونۍ پر ځای، له طلا او نقرې او هنداړو او مرمرو له ډېرو سره د هغوی د قبرونو په سینګارولو او له خپله ځانه بڼلو موهوماتو ته ترغیب کوي؟ او د پیر او میر په لمنو پورې ځانونه نښلوي او دم او تعویذ او تړوټکې تړي اخلي. همدوی زموږ په روزګار کې « نَفَّاثَاتِ فِي الْعُقَدِ » دي.

خو که عُقَد، ایماني او عقیدتي غوټي وګڼو، د ځینو ښځو نقش ته یا د هغوی د جاذبې لېوالتیا ته، د جدي هوډ او تصمیمونو او ارادو په سستېدو کې، یوه لطیفه استعاره ای تشبیه ده. په قرآن کې یې هم د ابی لهب د مېرمنې له اور راوړنې څخه په هاغه فتنه کې چې رامنځته کړې یې وه، یادونه کړې ده [د تبّت سورة]. په هر حال کې دا م شابه تعبیر هر ډول شبهه انګیز تبلیغ او تلقین نغاړي. عزم او اراده او قصد او همتونه د داسې لاملونو په توسه سستېږي چې د ورځې د تصمیمونو په هېرولو کې د شپې له نقش سره د تشبیه وړ وي. دا پخه خبره د خبرو د استاد، حضرت علي(ع) ده: «عزیمه او ولیمه [جدّی کار او د تورې لیکې والا آس خرونه] له یو بل سره نه یو ځای کېږي او ډېر داسې چې نوْم [خوب] د یوْم عزم له زړه وباسي او تیاره چې د همّت وبښتیا محو کوي» [۲۴۱ خطبه]

د فلق سورة د ټولو [۱ ـ ۵] آیتونو بشپړه تشریح:

د قرآن د پای سورتونه لکه څنګه چې مخکې مو ورته اشاره کړې له «قل» سره پیل کېږي. موږ پوهېږو، په قرآن کې پنځه سورتونه داسې دي چې د «قل» له کلیمې یا فعل سره پیل کېږي. د پای «څلورقل» سورتونه او د «جن» سورة.

دا سورة [الفلق] هم ددې ډلې د نورو په څېر د «قُل» له فرمان سره پیل کېږي: قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ.

د قُل امر، په دې سورة او ورپسې سورة کې – لکه د «الکافرون» او «اخلاص» په سورتونو کې او د «قُل» د نورو امرونو په څېر چې په قرآن کې ډېر زیات راغلي؛ هغه فرمانونه دي چې د خدای تعالی له لوري پیغمبر ته د نبوت د مقام په عنوان چې باید نورو ته اعلام شي ورکړل شوي، او نور باید د فرمان د مضمون په اړه پوه شي او له پوهېدو سره سم له هغه پیروي او پلیوني وکړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا فرمان چې: ووایه پناه وړم د فلق ربّ ته، د هاغو خلکو په مقابل کې د څرګند فکري او عملي دریځ اعلامول دي چې شرک وهلي او په خرافاتو ککړ دي او د پېښو، ناروغیو او د ژوند د ناسمیو پر وړاندې بُتانو، کاهنانو، ساحرانو، کوډګرو، طلسم او جادو او د ثروت او قدرت اربابانو ته پناه وړي، او که له دې پرته وای، څه اړتیا وه چې پالونکي څښتن ته اړیکه او استعاذه په څرګنده توګه اعلام شي؟ [د الله پر ځای] د رب نوم ته پناه وړل هم د پالونکي څښتن، د روزونکې، پالونکي، مدیریت او د کارسازۍ نقش ته نغوته لري.

د نبوت له مقام او د قرآن له ابدي فرمانونو سره مناسب نه دي چې وویل شي دا اوامر دي د پیغمبر اکرم^(ص) د خصوصي ژوند په اړه وي یا دا چې د ذکر او وِرد تش کوم دستور دې وي چې یوازې په ژبه ذکر شي. دا چې وایي: «قُل» ووایه؛ په واقعیت کې ځانته او نورو ته یو ډول تلقین دی دا د «قُـل» فرمان، په قرآن کې ۲۳۲ ځلې تکرار شوی دی. او دا پخپله ددې دلیل دی چې قرآن د پیغمبر^(ص) کلام نه، بلکې د خدای تعالی کلام دی.

ځکه که د پیغمبر خبره او وینا وای، یا یوازې پیغمبر ته وینا وای، پخپله یې خپل ځان ته نه ویلې؛ ووایه، که څوک له تاسو وغواړي چې یو مطلب پلانکي سړي ته ووایاست، آیا تاسو کله چې غواړئ هغه ته ووایاست لومړی خپل ځان ته وایاست «ووایه»؟ تاسو خو د «ووایه» فرمان او خطاب، نور د لفظ په توګه نه لېږدوئ، بلکې عملاً یې سر ته رسوئ. د قرآن آیتونه د الهي کلام په توګه، د حضرت رسول اکرم^(ص) دنده وه لکه څنګه چې ورته نازل شوي د امانت په توګه خلکو ته ولېږدوي، نو ځکه حضرت رسول ته چې د «قُل» په بڼه کوم امر شوی دی د «قُل» لفظ هم له آیتونو سره سم لېږدوي، او له دې جوتېږي چې قرآن الهي کلام دی.

پالونکي څښتن [رب] ته پناه وړل

د قرآن د پای دوه سورتونه پیغمبر اکرم^(ص) ته د: «قُلْ اعُوذُ بِربِّ...» له فرمان سره پیل کېږي. د داسې کلام ویل نه یوازې د یو شخص خپل نفس ته تلقین

(c) ketabton.com: The Digital Library

دی، بلکې د مشرکینو پر وړاندې د خبر اعلام او د یو خرګند دریځ نیول دي، چه مشرکینو د مصیبت او تنګلاسۍ پر مهال «جن» ته پناه وړله او ناپیدا او نامعلوم ځواکونه یې د شرونو دفع کوونکي انګېرل.

«وَأَنَّهُ كَانَ رِجَالٌ مِنَ الْإِنْسِ يَعُوذُونَ بِرِجَالٍ مِنَ الْجِنِّ فَزَادُوهُمْ رَهَقًا.» [جن٦(٧٢:٦)] «او [دا چې] له انس [= پېژندل شوو] ځېنو وګړو له جن [= پردیو یا موهوم او خیالي موجوداتو] ځېنو وګړو ته پناه وروړله نو [دې توهماتو] یې [په جهل او خرافاتو کې] د هغوی سرغاړي ورزیاتوله.»

د «عوذ» معنا د چا په حریم کې ننوتل، او استعاذه د پناهندګۍ غوښتنه او د اعُوذُ ویل، د هغې خبر او اعلام دی.

«أَعُوذُ»: پناه وړم. متوسّل کېږم. نو «اعوذُ» له شر او زیانه د پناه اخېستلو اعلامول دي چې د هر انسان د اعتقاد او نړۍلید پر بنسټ توپیري او مختلف اېبودنځایونه او پناه ځایونه مومي، مشرکانو سره له دې چې پر الله ایمان درلود، د انسانانو د عالم په نسبت یې د هغه ربوبیت، پرښتو، [پیریانو او ناپېژندل شوو ځواکونو] ته سپارل شوی انګېره، په ستونزو او مصیبتونو کې به یې هغوی ته پناه وړله او عملاً هغوی یې خپل «رب» [ارباب] انګېرل، خو په دې سورة کې پیغمبر ته فرمان ورکول کېږي؛ ددې لپاره چې له ستونزو او نارسیو څخه د ژغورنې او نجات رڼا او نور ته ورسېږي؛ باید «ربُّ الفلق» ته پناهنده شي چې د ټولو پدیدو او ښکارندو پالونکی څښتن او د هرې تیاره کوونکې پردې او پوښ څیرې کوونکی او لیرې کوونکی دی. داسې پردې، پوښونه او خنډونه چې د پدیدو او ښکارندو له ښکاره کېدو، څرګندېدو، لواړېدو او ودې او کمال څخه مخنیوی کوي.

په قرآنکریم کې یې ۷ ځلې د انسان له پناه وړلو څخه د «رب» نیک نوم ته له توسل سره، ۷ ځلې د «الله» جلاله نوم ته له توسل سره او یو ځل یې د «رحمن» نیک نوم ته له توسل سره یادونه کړې ده.

د رب له نوم سره ۷ ځلې توسل له لاندينيو آيتونو څخه عبارت دي:

۱ - «قَالَ رَبِّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ أَنْ أَسْأَلَكَ مَا لَيْسَ لِي بِهِ عِلْمٌ...» [هـود۴۷(۱۱:۴۷)] «[نوح] وويل: پالونکی څښتنه؛ تا ته پناه دروړم، له دې چې، [يو ځل بيا] له تا د هاغه څيز غوښتنه وکړم چې پرې نه پوهېږم...»

۲ - «وَقُلْ رَبِّ أَعُوذُ بِكَ مِنْ هَمَزَاتِ الشَّيَاطِينِ.» [مؤمنـون۹۷(۲۳:۹۷)]. «او [پـر تعصـب او خشـم او خشـونت د برلاسـی لپـاره] ووايـه: پـالونکی څښـتنه؛ زه د شـيطانانو [= شـيطان صـفت وګـړي يـا شـيطاني خيالونـه] لـه عيـب پلټنـې او نفرت اچونې څخه تاته پناه دروړم».

۳ - «وَأَعُوذُ بِكَ رَبِّ أَنْ يَحْضُرُونِ» [مؤمنون۹۸(۲۳:۹۸)]. «او تاته پنـاه دروړم، پالونکی څښتنه؛ له دې چې [شيطاني فکرونـه يـا وګـړي] پـر مـا حضـور ومـومي [= دهغوی له پارونې او وسوسو سره مخامخ شم]».

۴ - «وَقَالَ مُوسَى إِنِّي عُذْتُ بِرَبِّي وَرَبِّكُمْ مِنْ كُلِّ مُتَكَبِّرٍ لَا يُؤْمِنُ بِيَوْمِ الْحِسَابِ» [غافر۲۷(۴۰:۲۷)]. «او موسی [ددې ګواښنې په ځواب کې] وويل: په جوتـه توګـه زه د هر هغه متکبر له شره چې د حساب پر ورځ ايمان نلـري، خپـل پـالونکي څښتن ته او ستاسو پالونکي څښتن ته [چې باور پرې نلرئ]، پناه وړم».

۵ - «وَإِنِّي عُذْتُ بِرَبِّي وَرَبِّكُمْ أَنْ تَرْجُمُونِ» [دخان۲۰(۴۴:۲۰)]. «او [هغه ته چې] زما پالونکی څښتن او ستاسو پالونکی څښتن دی پناه وروړم، که تاسو غوښـتي وي ما [له خشونت سره] وشړئ».

٦ - «قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ». [فلق۱(۱۱۳:۱)]. «ووايـه: [زه د مشـرکينو پـر خـلاف] د سباوون پالونکي څښتن ته پناه وړم. [= هغه چې خپره شوې تياره يې ځيرې کړې]».

۷ - «قُلْ أَعُوذُ بِـرَبِّ النَّـاسِ» [نـاس۱(۱۱۴:۱)]. «ووايـه: د خلکـو ربّ [پـالونکي څښتن] ته پناه وړم [= د هغوی حقيقي ارباب او د اختيار خاوند]».

او ۷ ځلې د «الله» له نوم سره د توسل آيتونه عبارت دي له:

۱ - «...قَالَ أَعُوذُ بِاللَّهِ أَنْ أَكُونَ مِنَ الْجَاهِلِينَ» [بقره۶۷(۲:٦۷)]. «...[موسی] وويل: زه الله ته پناه وړم له دې چې له جاهلانو اوسم!».

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲ - «وَإِمَّا يَنْزَغَنَّكَ مِنَ الشَّيْطَانِ نَزْغٌ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ إِنَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ.» [اعراف۲۰۰(۷:۲۰۰)]. «او هر مهال چې [له جاهلانو سره په مقابله کې] شيطاني لمسونه [د ورته مقابلې په توګه] پر تا غلبه وکړي، نو الله ته پناه يوسه چې بېشکه هغه پوه اورېدونکی دی».

۳ - «... قَالَ مَعَاذَ اللَّهِ إِنَّهُ رَبِّي أَحْسَنَ مَثْوَايَ ...» [يوسف۲۳(۱۲:۲۳)]. «...[يوسف ورته] ووېل : پناه پر الله! په حقيقت کې هغه [= ستا مېړه] خو زما ارباب دی او زما مقام او موقعيت يې ډېر ښه ساتلی دی...»

۴ - «قَالَ مَعَاذَ اللَّهِ أَنْ نَأْخُذَ إِلَّا مَنْ وَجَدْنَا مَتَاعَنَا عِنْدَهُ إِنَّا إِذًا لَظَالِمُونَ» [يوسف۷۹(۱۲:۷۹)]. «[يوسف] ووېل : الله ته پناه [وړم] ،که له هغه پرته بل څوک، چې خپل توکی [زرّين کټورى] مو ورسره موندلی، ونيسو؛ نو په دې صورت کې به هرومرو له ظالمانو يو».

۵ - «فَإِذَا قَرَأْتَ الْقُرْآنَ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ» [نحل ۹۸(۱۶:۹۸)]. «نو هر مهال چې قرآن ولولې، [د حق له رحمته] له رټل شوي شيطان [د وسوسو له شرّ] څخه الله ته پناه يوسه».

٦ - «... فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ» [غافر٥٦(۴۰:٥٦)]. «...نو [د هغوى له شرّه] الله ته پناه يوسه چې هغه ښه اورېدونکی، ښه ليدونکی دی».

۷ - «وَإِمَّا يَنْزَغَنَّكَ مِنَ الشَّيْطَانِ نَزْغٌ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ» [فصلت٣٦(۴۱:٣٦)]. «او هر مهال چې د شيطان له لورې کومې لمسوني پر تا غلبه وکړه، نو الله ته پناه يوسه چې بېشکه هغه پوه اورېدونکی دی[تا به پر نفس په برلاسی کې ټيکاو کړي]».

او يو ځل د رحمان له نوم سره توسل د مريم سورة ۱۸ آية کې دی.

« قَالَتْ إِنِّي أَعُوذُ بِالرَّحْمَنِ مِنْكَ إِنْ كُنْتَ تَقِيًّا» [مريم۱۸(۱۹:۱۸)]. مريم ووېل: زه له تا رحمان [خداى] ته پناه وړم، که پرهېزګار يې [له ما لېرې شه].

چې په دې آيتونو کې ډېرى يې د شيطان له شره او د هغه له وسوسو پناه وړل دي [آل عمران ٣٦(۳:٣٦)]، [اعراف۲۰۰(۷:۲۰۰)]، [نحل۹۸(۱۶:۹۸)]،

(c) ketabton.com: The Digital Library

[مؤمنون۹۸(۲۳:۹۸)]، [فصلت ۳٦ (۴۱:۳٦)]. ددې شرونو سرچينه کله خارجي وي، لکه فرعونان او مستکبرين [غافر ۲۷(۴۰:۲۷) او ۵٦]، [دخان ۲۰(۴۴:۲۰)]. او ډيرى يې داخلي او له نفساني عارضو څخه وي. په داسې ډول چې خداى تعالى ته د پناه وړولو ډيرى اړتياوې هاغه مهال توصيه شوې دي چې انسانان د خپلو مخالفينو پر وړاندې د عمل شدت او خشونت ته هڅول کيږي او شيطان هغوى غچ، کسات، دښمنۍ او ښکنځلو ته سموي [اعراف۲۰۰(۷:۲۰۰)] ـ [مؤمنون۹۷(۲۳:۹۷) او ۹۸] ـ [فصلت۳٦(۴۱:۳٦)]. خداى تعالى ته د پناه وړلو له نورو موردونو څخه؛ جهل [بقره ٦۷(۲:٦۷)] [د عقل پر ځاى د احساساتو واکمني]، ناپوهي [هود۴۷(۱۱:۴۷)]، د شهوتونو واکمني [يوسف۲۳(۱۲:۲۳)] او [مريم ۱۸(۱۹:۱۸)]، قانون ماتونه [يوسف۷۹(۱۲:۷۹)]، د شرک او شيطاني ولايت [غافر٥٦(۴۰:٥٦)]. او... دي.

په ټوليزه توګه کومو آيتونو چې په قرآن کريم کې خداى تعالى ته پناه وړل مطرح کړي دي په ډيريو کې يې د شر سرچينه او د پناه وړلو لامل خپله د انسان له نفس او دننيو لاملونو څخه څرک ورکړى دى او دا په ګوته کوي چې د شيطان د لمسونې [او تحريک] اصلي ځمکه [او زمينه] د انسان نفس او د هغه د وجود دنني علتونه دي. سره ددې چې په دې سورت کې په ځانګړې توګه له داسې شرونو نوم اخلي چې خارجي جنبه لري او له هغوى څخه د ژغورنې او نجات لار «رب الفلق» ته په پناه وړلو کې څرګندوي.

«فَلَق» [د شفق پر وزن] د «فلْق» له مادې څخه دى. په اصل کې، د يو څيز د پرانيستلو او بېرته کولو او څېنې له څېنو څخه د بېلولو په معنا دى، او لکه څنګه چې د ګهيځ د سپېدو د څرګنديدو پر مهال، د شپې توره پرده بېرته کيږي، دا لغت د ګهيځ د طلوع په معنا، کارول شوى، لکه څنګه چې «فجر» هم له همدې مناسبته د ګهيځ د طلوع لپاره کارول کيږي.

ګواکې له «فلق» څخه مطلب په دې سورت کې چې له معرفه او معهود «الف» او «لام» سره راغلى دى، همدا د ګهيځ فلق به وي چې د شپې پرده د نور له

(c) ketabton.com: The Digital Library

نیزې سره ځیرې کېږي او خندان لمر د افق له منځه سر وهي او ځمکه روښانه کوي. نو دا لفظ د ګهیځ د طلوع په معنا کارول شوی دی. ځېنو هغه د خلق په معنا، یعنې د جهان ټول مخلوق ګڼلی دی. یعنې د هستۍ له خلق او پنځګرۍ سره د عدم پرده ځیرې شوې ده او د وجود نور ښکاره شوی دی، او هره ورځ، هر ساعت او هره شېبه د هر موجود له خلق کېدو او پنځېدو سره د نېستۍ پرده ځیرې کېږي او د هستۍ بڼه ترې سر راوباسي. نو له دې حال سره د فلق معنا د ګهیځ د طلوع له مصداق څخه عام تره او ډېره پراخه ده، او د رشد او ودې لپاره د یوې ښکارندې له شاوخوا چې ښکاره کېدو او لواړېدو ته چمتو شوې ده د هرې پردې او پوستکي څېرې کېدل څرګندوي. پر دې بنا خدای تعالی هم «فَالِقُ الْإِصْبَاحِ» دی ـ [انعام۹۶(۶:۹۶)] او هم «فَالِقُ الحَبِّ و النَّوى» دی [د دانې او زړي پرانېستونکی دی] ـ «إِنَّ اللَّهَ فَالِقُ الْحَبِّ وَالنَّوَى يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَمُخْرِجُ الْمَيِّتِ مِنَ الْحَيِّ...» [انعام۹۵(۶:۹۵)] «بېشکه الله [نه ستاسو خیالي شفیعان] د دانې او زړي چوونکی دی او له مړي [خاورې له زړه] څخه ژوندي [نباتات] راوباسي او له ژوندي [حیوان یا ګیاه] څخه مړه [سلولونه] خارجوي. [د الله [کار] دا ډول دی....»].

بندیزونه، خنډونه، نیواکګرۍ او شړونه هم لکه د حبوباتو او مېوه جاتو د پوټکو او زړو په څېر د انسان د نفس د رشد او ودې لپاره لنډمهالي خنډونه او مخ نیوونکي دي. که د «الفلق» الف او لام خاص «فلق» ته اشاره وي، د هغه مشهورې معنا پورې، چې د «سپېدې فلق» دی اړه نیسي. او که اشاره نوع او ډول ته وي هر ډول «فلق» پکې شاملېږي: هاغه وړانګه چې د تیاره له بیرته کېدو، او هغه ګیاه او ځناور چې له ځمکې او کرکیلې او تخم او رحم څخه سر راوباسي، هاغه چینې او اورښتونه چې د غرونو او تپل شوو، پرېړو او نغښتو وریځو له منځه جاري کېږي او بهیږي، هغه عملونه او کړنې چې له نیتونو او خویونو، او هغه معارف چې له ذهنونو او فکرونو، او کوم صورتونو

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې د مادې او عناصرو له ترکيبه، او يا وجود چې له نشته، شته کېږي او څرګندېږي، د فلق مثالونه ګڼل کېږي. الفلق ته د رب د نوم اضافت، د داسې يو پراخ او خپور ربوبيت څرګندونه کوي چې پرله پسې په جهان کې د راز راز طبقو، پوښکو او پردو لاندې، هر موجود پالي او کله چې ظهور او څرګندېدو ته چمتو شو ټولې پردې، پوښکي او خنډونه ښرته او لېرې کوي او هغوی ښکاره کوي. او هر هغه څيز چې د پردې او پوښکي له کبله ناڅرګند دی، پردې څوي او فلق بڼه نيسي.

دا خنډونه چې کيدی شي خارجي او عارضي وي [لکه د چاپيريال لاملونه، مستکبرين او ظالمان] يا کېدی شي داخلي او ذاتي وي [لکه نفساني وسوسې او شيطاني تحريکونه]، چې لېرې کېدل يې د «ربّ» له خواک او مرستې پرته شونې نه دي ځکه چې پالونکی ښبتن د هرې خنډېزې او مزاحمې پوستې او پوښکي ښرته کوونکی دی [ربُّ الفَلَقْ]. پر دې بنا هاغه پيغمبر چې د رسالت په ابلاغ او د اسلام د توحيدي نهضت پر مخ ښيولو کې د جهل او ځور له پردو او پوښونو او د مشرکينو له خرافاتو سره مخامخ دی، بايد همداسې پالونکي ښبتن ته پناه وړونکی شي: [قُلْ اَعُوذُ بِرَبَّ الْفَلَقْ].

د قرآن د پای دې دوو سورتونو ته «مُعَوّذَتَيْن» هم وايي. يعنې دوه داسې سورتونه چې د هغوی په پيل کې د أعُوذُ جمله راغلې ده؛ «عَوذ» يعنې پناه وړل. قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ. قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ. هر دواړه خدای ته پناه وړل دي. هغه څوک چې قرآن ختموي او دا ټولګه زده کوي، کله چې غواړي دا کتاب بند کړي، د هاغه څه د ساتنې لپاره چې زده کړې يې دې خدای ته پناه وړي. له څه؟ د هاغو څيزونو له شره چې له قرآنه د زده کړل شوو څيزونو مخالف دي. ځکه چې د قرآن له ختم وروسته، په واقعيت کې هغه ته يو لړ حقيقتونه زده او څرګند شوي دي، چې اوس د هاغه څه له شره چې د ددې حقيقتونو مقابل، مخالف او متضاد دي بايد خدای تعالی ته پناه يوړل شي.

أعُوذ – چې د «استعاذه» کليمه له هغه سره هم ريښه ده – يعنې له هر خطره

(c) ketabton.com: The Digital Library

خدای ته پناه وړم. او انسان تل له خطره د ځواک خاوند ته پناه وړي؛ لکه د کوچني ماشوم په څېر چې د مور غېږې ته پناه وړي. او دا يو واقعيت دی.

شرونه او د هغوی نسبيت او تړاو:

مورږ پوهيږو چې دنيا زمونږ له ميل او لېوالتيا سره سمه نه چليږي او هيڅ موجود هم له مخالف، متضاد او دښمن پرته نشته؛ هر يو موجود يو دښمن لري. حتا شنېلي او گياه گانې هم دښمن لري. گياه د ژوو په توسه خوړل کېږي. د انسان حکم هم همداسې دی. په دنيا کې د هر موجود لپاره يو لړ خنډونه، موانع او مزاحمتونه، د هغه په دننه او بيرون کې، شتون لري. پر دې بنا بايد له دې څيزونو څخه خدای تعالی ته پناه يوړل شي.

دا وروستي دوه سورتونه هاغه شرونه او خنډونه بيانوي چې بايد له هغوی د عالميانو پالونکي څښتن ته پناه يوړل شي. د «فلق» په سورة کې د انسان له وجوده بيرون شرونه بيان شوي دي، او د «ناس» په سورة کې د انسان د وجود دننني شرونه او هاغه څه چې زمونږ نفس ته اړوند دي، يا دا چې ځمکه او ډگر يې زمونږ په دننه کې شته دی؛ يعنې تر هاغې چې هاغه زمينه او وړتيا او استعداد ونلرو، دا شرّ په مونږ کې اغېز نه پرېږدي. پر دې بنا، دا دوه سورتونه د شرونو دوه ډلې او بنډلونه څرگندوي.

د قرآن د نزول په زمانه کې به مشرکينو معمولاً خپلو بُتانو ته پناه وړله. او دا بُتان يې د پرښتو او په جهان کې د نورو اغېزناکو ځواکونو سمبولونه گڼل. البته خدای تعالی يې منه – چې مخکې مو په دې اړه تفصيلي خبره کړې – خو ويل يې خدای تعالی «رب الارباب» او د پرښتو پنځگر او خالق دی او يوازې له پرښتو سره سروکار لري او له مونږ سره نيغ په نيغه او مستقيمه اړيکه او تړاو نلري او مونږ بايد همدې بُتاتو ته، چې لاسرسی ورته لرو، پناه يوسو؛ دوی د الله په نزد زمونږ واسطې او شفيعان دي. پر دې بنا قرباني به يې هم بُت ته کوله. که کله به وچکالي کېدله، او يا که کوم ستر مصيبت او وبا راتله،

(c) ketabton.com: The Digital Library

او په همدې ډول هر څه به چې پېښېدل، خپلو بُتانو ته به يې، چې د پرښتو سمبولونه يې ګڼل، پناه وړله. په دې دوو سورتونو کې غوارې ووايي چې هيڅوک د پناه وړلو او پناه غوښتلو وړ نه دی پرته له «رب الارباب» څخه. «ربّ»، لکه څنګه چې مخکې مو وويل همدا د ارباب معنا لري – دا کليمه په پښتو کې هم د ارباب په بڼه کارول کېږي.

ارباب يعنې د اختيار خاوند، چې په انګلېسي کې ورته «Senior»، «Lord» وايي، يعنې هاغه څوک چې جهان اداره کوي. خو «ربّ» له «اله»، او«ربوبيت» له «الوهيت» سره توپير لري. د شيطان له شره پناه وړل عمدتاً «ربوبيت» ته حق دی. مخکې مو وويل چې په قرآنکريم کې، اوه ځلې «ربّ» ته له پناه وړلو خبره شوې او اوه ځلې پناه وړل «الله» ته او يو ځل هم «رحمان» ته. په قرآن کريم کې، خدای تعالی ته پناه وړل عمدتاً د شيطان له شره دي. بايد پوه شو چې انسان له دوو ځواکونو سره مخامخ دی:

رحماني ځواک او د هغه متضاد ځواک چې شيطاني ځواک دی – «شيطان» چې په هره معنا ونيسو – په هر حال کې هم د يوې منفي جاذبې ځواک او هم د يوې مثبتې جاذبې ځواک په دنيا کې شتون لري. ځينې کسان چې کېدی شي شيطان و نه مني او دا ديني باور ورته د منلو وړ نه وي، خو هيڅوک نشي کولی له دې انکار وکړي چې انسان د دوو ځواکونو او دوو کششونو تر اغيز لاندې واقع دی. په دنيا کې هيڅ ځای او هيڅ مهال داسې نه شته چې ټول وګړي يې له استثنا پرته ښه يا بد وي.

ټول دا مني چې په هر حال کې انسان د دوو ځواکونو په نښه کې واقع دی؛ دوه جاذبې دي چې هره يوه هغه خپلې لور ته کشوي. له دې هيڅوک هم انکار نشي کولی. د لفظ او نوم پر سر يې هم بحث نه کوو؛ هر نوم چې غواړې پرې کېږدې؛ شيطان پرې نوم ږدې يا ديو. يا کوم بل هر نوم چې پرې ږدې يا اصلاً نوم پرې نه ږدې، خو دا واقعيت شتون لري او انکار ترې نشي کېدی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړنۍ موضوع چې بايد له هغه «رب الفلق» ته پناه يوړل شي، هاغه شرّ دی چې له هاغه څه څخه راولاړېږي، چې خدای تعالی پنځولي او خلق کړي دي [مِنْ شَرِّ ما خَلَقَ]. دلته پوښتنه مطرح کېږي چې مګر سبحان خدای ته چې د خير او رحمت لامل، آره او مونږ دی، څنګه کېدی شي د شر پنځونه ورته نسبت ورکړل شي او آيا هغه پخپله د شر د دفع کولو ځواک نلري؟ ددې پوښتنې ځواب دادی چې په پورتني آيت کې يې شر له خلق څخه ګڼلی [من شر ما خلق] نه له خالق، چې هغه د خير بنسټ او لامل دی. يعنې ددې مفهوم دا نه دی چې الهي پنځونه او خلق کول په خپل ذات کې کوم شرّ ولري؛ ځکه چې پنځونه او خلق کول، همدا ايجاد او رامنځته کول دي، او ايجاد او وجود محض خير دی، قرآن وايي: «الَّذِي أَحْسَنَ كُلَّ شَيْءٍ خَلَقَهُ...» [سجده۷(۳۲:۷)]. «هماغه خدای چې هر څه يې پنځولي، ښه يې پنځولي...». بلکې شر هاغه مهال پيدا کېږي چې مخلوقات د خلقت له قوانينو منحرف شي او له ټاکل شوې تګلارې بېل شي، د بېلګې په توګه: د حيواناتو نېښ او غاښونه د هغوی لپاره دفاعي وسيله ده، چې د خپلو دښمنانو په مقابل کې يې کاروي، لکه د هاغې وسلې په څېر چې موږ د دښمنانو په مقابل کې ترې استفاده کوو، که دا وسله پر ځای وکارول شي، خير دی، خو که بېځايه او د دوست په مقابل کې مصرف شي، شرّ دی، همدا راز که د اتوم انرژي د برېښنا د توليد لپاره وکارول شي خير دی او که د بم د توليد لپاره وکارول شي شرّ دی.

«شَرِّ»: يعني بلا او بدي. «شَرِّ مَا...»: «مَا» ته د «شَرِّ» په اضافت کې دا اشاره ده چې پالونکي ښتن انسان پر دې پوه کړی هر شرّ چې له مخلوقه ولاړ او صادرېږي، هماغه مخلوق ته نسبت او تړاو لري. محض او مطلق شر شتون نه لري، خير او شر اصولاً نسبي او لنډمهالي چارې دي چې له عالمه خارج کوم واقعيت نه لري او د هر موجود د شرايطو او اوضاعو پر حساب تغيير کوي، هغه څه چې تاته شرّ دی، د بل موجود په نسبت خير دی. لکه لېوه د پسه له

(c) ketabton.com: The Digital Library

نظره يو ظالم او تېرېگر ژوی دی نو پر دې بنا ليوه پسه ته «شر» دی، په داسې حال کې چې د پسه دارِنه د لېوه طبيعي اړتيا ده او د هغه لپاره «خير» گڼل کېږي. نو لېوه پخپله شرّ نه دی بلکې د هغه شرّ د پسه په نسبت برسېره کېږي [مِنْ شَرِّ ما خَلَقَ]. همدا راز باد او باران، واوره او ساړه چې د طبيعت د ژوند اړينتيا او له يوې مخې «خير» دی، شونې دی د هاغه چا لپاره چې سرپناه او بسيا اغوستن ونلري «شرّ» وگڼل شي.

ټوپک يوه دفاعي وسيله ده؛ د ظالم او سرېخور دښمن پر لور د نښې نېول يې خير، او د دوست يا بېگناه انسان پر لور نېول يې شرّ دی. اللّٰه هر څيز د يو کار، يو مصلحت او په جهان کې د تعادل لپاره پنځولی دی چې ډېری د هغوی د پيدايښت حکمت او فلسفه زمونږ له سترگو پټه او پناه ده. که د يوې شېبې لپاره ټولې هاغه چارې چې مونږ يې شرّ انگېرو په خپل ذهن کې تېرې کړو ځير کېږو چې هغوی ټول زمونږ د وضعيت په نسبت شر برېښي خو ذاتاً شر نه دي، اِن تر دې چې د ژوند په مختلفو پيرونو کې هم له هغوی د ځېنو خير او شروالی د ژوند د متغيّرو سني حالتونو تابع دي. لکه د کوچنيانو په چارو کې د مور او پلار تلپاتې دخالت، مراقبت او ځارنه چې «خير» دی خو له بلوغ او ځوانۍ وروسته د هغې افراطي ادامه او غځونه د هغوی پر نفس د اعتماد او وېسا د پرې کونې [«شرّ»] موجب او لامل کېږي.

ځېنې شرکي فکري مکتبونه، د جهان لپاره په دوه گونيتوب او ثنويت قائل شوي دي او شيطان ته د شرونو له نسبت ورکولو سره، په هستۍ کې د هغه لپاره ځانگړی، مستقل او ذاتي موقعيت قائل شوي دي. په داسې حال کې چې په اسلام کې يې خدای تعالی د شيطان خالق، او د يو ټاکلي وخت لپاره د بندگانو د ابتلاء او ازمېښت په موخه د لارورکو د تېرايستني لپاره، هغه ته مهلت ورکوونکی، معرفي کړی دی. نو امتحان او ازمېښت [هر ډول يې] که له يو لور سخت او ستونزمن دی، ډېر زيار غواړي او ظاهراً شرّ دی، په واقعيت کې له بل لور يو «خير» هم دی چې کېدی شي د آرام غوښتنې له اړخه شرّ

(c) ketabton.com: The Digital Library

وبرېښي. مصيبتونه، مزاحمتونه او کړاوونه چې پر مؤمنينو راځي، او همدا راز د متجاوزينو پر وړاندې مقابلې او مبارزې، سره ددې چې شرّ او ناسمې او کړکجنې ښکاري، خو دا د مجاهدو او مؤحدو مؤمنينو د پيدايښت او ټيکاو لپاره يو امتحان او ازمېښت دی او له دې ليده خير ګڼل کېږي. نو د چارو د خېر يا شرّ ليدل د انسان د کتنې په زاويې يا ليدګوټ پورې تړاو لري.

که خدای تعالی «رب العالمين» وګڼي او ټولې نېکې او بدې پېښې او واقعې د هغه له مشيّت او ارادې څخه راولاړې وګڼي، د مصيبتونو او کړاوونو پر څپو سپاره شوي، د پېښو توپان د خپل وجود د کښتۍ لپاره ازمېښت او ابتلاء تلقي کوي او کوښښ کوي له صبر [د څپو پر وړاندې مقاومت او ټيکاو] او شکر [د باد له ځواک او اسانتياو څخه له برخمن کېدلو] سره خپل حرکت د ژغورنې او برياليتوب د ساحل پر لور پر نيغې او مستقيمې لارليکې وغځوي او مخالف خنډېز او ماتوونکی باد [شرّ] له هاغه تغيير او انعطاف سره تجزيه کړي، چې له توپان سره د بادوان په مخامخ کېدو او د واګو له تاوېدو سره يې، په زاويه کې رامنځته کوي، او هره «برخه» يې خپلې ګټې [خير] ته را اړوي.

خدای تعالی البته شرّ نه پنځوي، خو د چارو د نسبي والي له لامله، کوم څيز چې په اصل کې خير دی، کيدی شي د شرّ موجب هم وګرځي؛ لکه ليوه د پسه لپاره؛ اور د درمند لپاره. دنيا د تضاد او تزاحم ځای دی او د بقاء او روزۍ د لټې د هڅو په پايله کې رشد او کمال حاصليږي. د داړونکو لپاره منګولې او غاښونه د هغوی د ژوند ضرورت دی او هم د هغوی د ښکار لپاره په ورته توګه اړين دي! چې د بقاء په کړلېچونو کې چُست او چالاک شي.

په دې حقيقت له پوهېدو سره چې د پالونکي ښتن له ارادې او د چارو له عالمه کوم شرّ نه پورته کېږي، او کوم شرونه چې په عالم کې واقع کېږي پخپله د انسانانو له کړونو او د موجوداتو له غريزو او د طبيعت له فعل او انفعالاتو څخه راولاړېږي، انسان ته داسې يو ليدلوری ورکوي چې نه نهيلی او

(c) ketabton.com: The Digital Library

ناشکرى شي، او نه د جهان د تحولاتو لپاره د دوه ګوني منشأ په توګه قايل شي. په دې صورت کې هغه د خسرو هر کار شيرين ګڼي.

د نړۍ ښکارندو او د عالم پېښو ته دا ډول ليد، يو ربوبي ليد دى، چې شرّ د رشد، ودې او تربيت د وسيلې په توګهويني او په هر ځاى کې د «ربّ» د تدبير لاس ويني، چې له خير او حکمت پرته، له هغه نور څه نه راڅوګيږي. خو که انسان په پيښو کې ايسار او محکوم شي او د مصيبتونو لپاره ربوبي منشأ او مصدر ونمومي، خپل ځان د هغوى د موجونو پر وړاندې بايلي او هلاکيږي. له دې تنګ نظرۍ او لنډ وينۍ څخه د نجات لار، هماغه پر ربوبيت د ايمان په هدايت بښونکو انوارو کې د «رب» حريم ته پناه وړل دي. چې په دې حالت کې، د نهيلۍ، بې پروايۍ او بې زړه توب پر ځاى، هغه په هره پيښه او مصيبت کې د خير، کمال، نيکمرغۍ او بشپړتيا لپاره ځمکه او اساس ويني، او له پراخي سينې او نه تصور کېدونکي سخاوت او وړتيا سره، هغه ليوال دى چې د هر هغه ستر او جدي مسؤليت د هرکلي پر لور وځغلي، چې خداى تعالى ټاکلى او مقدر کړى دى!

منفعل او اغېزمن شوى انسان د ناپوهۍ او نادانۍ له مخې داسې يو څيز مکروه، ناوړ او ناسم ګڼي چې هغه په حقيقت کې د هغه لپاره «خير» دى او پر هاغه څه پورې زړه تړي چې د هغه لپاره «شرّ» دى «...وَعَسَى أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ وَعَسَى أَنْ تُحِبُّوا شَيْئًا وَهُوَ شَرٌّ لَكُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ.» [بقره ۲۱٦ (۲:۲۱٦)] «...او ښايي يو څيز بد وګڼئ خو په هغه کې ستاسو خير وي او ښايي يو څيز تاسو خوښ کړئ چې ستاسو په ضرر دى او [ستاسو پر واقعي مصلحت پوازې] خداى پوهيږي او تاسو نه پوهيږئ.».

بخيلي او له انفاقه امساک او سختي د خپل ژوند د مصلحت او « خير » په توګه انګيري، په داسې حال چې دا د هغه لپاره جوت شرّ دى « وَلَا يَحْسَبَنَّ الَّذِينَ يَبْخَلُونَ بِمَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ هُوَ خَيْرًا لَهُمْ بَلْ هُوَ شَرٌّ لَهُمْ.... » [آل عمران۱۸۰(۳:۱۸۰)] «او هغه کسان چې د الله له فضله ورکړې شتمنۍ کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

بُخل کوي، نه دې ګټې چې دا [جمع کول] د هغوی لپاره خير دی، بلکې [دمال اسير کېدل او تړاو] د هغوی لپاره شر دی...».

د خپلې بيړې او د دنيائي بيړه ناک ليد له مخې که څه هم د «خير» غوښتنه کوي د ناداني او ناپوهی له کبله د «شرّ» غوښتونکی شي «وَيَدْعُ الْإِنْسَانُ بِالشَّرِّ دُعَاءَهُ بِالْخَيْرِ وَكَانَ الْإِنْسَانُ عَجُولًا» [اسراء١١(١٧:١١)]. «انسان [په ناپوهی کې د دنيايي لنډ وينی له لامله په ناغوښتي توګه] شر ته بلنه ورکوي، په داسې ډول چې ګواکې خير غواړي او انسان ذاتاً بيړندی دی.».

خو کوم مهال چې په شر کې ونښلي له يو مخې خپل ځان بايلي او نهيلی کېږي. «...وَإِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ كَانَ يَئُوسًا» [اسراء٨٣ (١٧:٨٣)] «...او هر کله چې ډېره لږه سختي هغه ته ورسېږي [د صبر او توکل پر ځای] په بشپړه توګه نهيلی کېږي».

داسې انسان خير او شر ته ذاتي استقلال او اصالت ورکوي، په داسې حال کې چې دواړه چارې [خير او شرّ دواړه] نسبي او د خدای تعالی په مشيّت پورې تړاو لري او ټول انسانان د خپل ځان پر لور د راستنېدو په لارليکه کې په دا ډول يوه «فتنه» او ازمېښت کې مبتلاء کوي: «...وَ نَبْلُوكُمْ بِالشَّرِّ وَالْخَيْرِ فِتْنَةً وَ إِلَيْنَا تُرْجَعُونَ» [انبياء٣٥(٢١:٣٥)]. «...او موږ تاسو [د ژوند په موده کې] له شرّ او خير [له پېښو] سره ازمېيو او [په پای کې] زموږ لور ته راستنول کېږئ».

د شرونو ډولونه

لکه څنګه چې مخکې مو ووېل، شر دوه ډوله دی چې يو خارجي او بل داخلي دی. يو زموږ له نفسه بيرون دی او بل زموږ په نفس کې دننه دی. د «فلق» په سورة کې، له هاغو شرونو څخه چې زموږ له نفسه بيرون دي خدای تعالی ته پناه وړو. «فلق» يعنې؛ چاودېدل [سپېده چاود]، څېرې کېدل؛ خو هاغه چاودېدل چې د يو څيز د ودې، رشد او غوړېدا لامل کېږي. د بېلګې په توګه د چرګې هګۍ په پام کې ونيسئ: دا د هګۍ پوټکی دی چې چرګوړی يې په خپل ځان کې ايسار کړی دی. خو همدا چې پوټکی مات

(c) ketabton.com: The Digital Library

شي [وچوي]، تازه زېږد پيل کېږي. دې ښکارندې ته «فلق» وايي. يعنې د داسې پوټکي چاودېدل چې يو ژوند يې محدود او محبوس کړی دی او د نوې زېږېدنې لپاره خنډ شوی دی. دلته غور کولو ته اړتيا ده چې څنګه کېدی شي دا د چرګې هګۍ چې په پيل کې هيڅ ژوی پکې شتون نلري، د يو لړ تعاملاتو تر نېولو وروسته، هغه نطفه چې اصلاً د ليدو وړ هم نه ده، او ډېره وړه ده، په داسې ډول چې په لومړيو ورځو کې اصلاً پېژندل کېدی هم نشي، ورو ورو په تدريج وده کوي چې په پای کې په چرګوړي بدلېږي او په دې بهير کې د هګۍ له دننه سپينو او زېړو تغذيه کوي؛ نو د کوم ځواک او ميکانيزم په توسه چې دا چرګوړی، سره له دومره ضعيفوالي، د هګۍ سخت او کلک پوټکی ماتوي او بيرون راوځي، دې ځواک ته «ربّ الفلق» وايي. «ربّ» يعنې يو ځواک، يو ارباب، يو چلوونکی چې دې ټولو تعاملاتو او فعل او انفعالاتو ته تحقق ببښي. ځکه چې دا خو پخپله په خپل سر داسې نه دي شوي، بلکې يو ځواک دی چې هغوی يې په دې بڼه واړول. دا خو له پيله داسې نه ول؛ نو، څه پېښېږي چې دا ډول ښکارنده او دا ډول بهير بڼه نيسي او ددې پوټکي له ماتېدو او چاودېدو سره يو ژوند سر را اوچتوي.

د هستۍ ټول جهان همداسې وګڼې دا چې قرآن وايي خدای تعالی «فَالِقُ الاِصْبَاحِ» دی. يعنې خدای تعالی د صباح [ګهيځ، سپيدو] چاودوونکی دی. شپې لکه هماغه د چرګې د هګۍ د پوټکي په څېر، ځمکه په خپل ځان کې نغاړلې ده او ټول ځايونه يې تياره کړي دي؛ خو ورو ورو دا د تيارې پرده څيرې کېږي، چوی او اړخ ته ځي او هر څيز روښانه کېږي؛ ورځ يو ځل بيا زېږېږي؛ جهان تازه تولد مومي. نو لکه څنګه چې ومو ويل، خدای تعالی «فَالِقُ الاِصْبَاحِ» دی. «اِصباح» يعنې سپېدې. خدای تعالی ورځ زېږوي. يا چې فرمايي: «فَالِقُ الْحَبِّ وَ النَّوَی» خدای تعالی د دانې او زړي چاودوونکی دی. لکه د غنم دانه چې په ځمکه کې دننه پالل کېږي. که چا نه وي ليدلي، آيا باور به وکړي چې دا وړه دانه به په داسې پياوړي ونې تبديله شي

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې مثلاً اوه سوه داني حاصل ورکړي. یا مثلاً د بادام له دانې یا زړي څخه ستره ونه چې سېوری کوي رامنځته شي. ښه، نو څوک دانه چوئ او د هغه په دننه کې دا بالقوه ځواک ایږدي او ژوند او حرکت پکې رامنځته کوي؟ فرمايي: «رَبِّ الْفَلَقِ». د یو «رَبّ» ځواک ورته پکار دی، داسې نه ده چې پخپله له ځانه ستر شي او وده وکړي. هو، که په ظاهري سترګه ورته وګورو، وبه وایو چې د طبیعت کار دی؛ د طبیعت په چاپېریال کې دا څېزونه رامنځته کېږي؛ خو قرآن وايي د یو ربوبیت لاس په کار دی چې دا کارونه سمبال کړي؛ د بېلګې په توګه له هګۍ څخه هغه چرګوړی راوباسي او د ټولو تخمونو، ټولو زړو او د ټولو دانو له منځه، ددې خاورینې کرې پر مخ، د یو ځواک، یوې ارادې، انرژي او یوه قدرت له اغېزه دې ټولو ته ځان او حرکت وربښي او ژوند رامنځته کوي.

په «نهج البلاغه» کې، حضرت علي(رض) څلور ځلې دا سوګند یاد کړی چې «وَالَّذِي فَلَقَ الْحَبّةَ وَ بَرَأَ النّسَمَة» [نهج البلاغه ۳ خطبه]. سوګند پر هغه چې دانه يې وچووله. وَ بَرَأَ النّسَمَة، «نَسَمَةُ» له «نسیم» سره له یوې مادې او رېښې دی. فرمايي په هغه چا سوګند چې د انسان حیات او نفس يې وپنځوه. هاغه څوک چې ټولې تنګۍ پرانیزي، د ودې او غوړېدا له مخې خنډونه لېرې کوي، او د ژوند له نسیم سره، راحت، سوکالي، ژغورنه، رشد او وده رامنځته کوي؟ د«فلق» سورة غواړي همدا ووايي. غواړي بیان کړي چې جهان «فالق» لري. د خدای تعالی له نومونو څخه یو نوم «فـالق» دی. «فـالق الأِصـباح»، «فـالق الحبّ»، «فالق النّوی».

دا د «فلق» او چاودلو کلیمه، له کومې چې د پنځګرۍ او خلقت د مفهوم متضمنه ده، په عربي ژبه کې د نوې او تازه طرحې په اچولو کې هم کارول کېږي. حافظ وايي:

بیا تا گل برافشانیم و می در ساغر اندازیم
فلک را سقف بشکافیم و طرحی نو دراندازیم

(c) ketabton.com: The Digital Library

د فلک چوولو او نوې طرحې اچولو ته «فلق» ویل کېږي. البته موخه یې د «چاودون» لغوي معنا نه ده. بلکې تازه ایډیا، بدیع فکر، نوې طرحه وړاندې کول او په لاس ورکول دي؛ او همدا «فلق» دی.

نو، موږ چې کله د خدای تعالی کتاب ختموو او ددې وسلې او پوهې له ځواک سره ژوند ته داخلیږو، خدای تعالی ته پناه وړو، ځکه چې اوس پوهېږو چې هغه کولی شي موږ له ټولو ستونزو، بندونو او خنډونو څخه وژغوري. یوازې هغه زموږ ربّ دی. نو، «قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ». یعنې پر دې حقیقت باور کول چې د پالونکي څښتن له ستاینوموونو او صفتونو څخه یو هم د بندونو او خنډونو او ټولو هاغو شیزونو لیرې کول دي چې د انسان د ژوند او رشد، ودې او غوړېدا په وړاندې خنډ ګرځي. اوس پوهېږو چې یو ځواک چې پر ټولو ځواکونو اوچت او بر دی د جهان د اداري کار یې په لاس کې دی. دا باور سړي ته ډېر اعتماد او ویسا وربښي؛ په انسان کې ډېر زیات دننی ځواک رامنځته کوي،که هغه هیله من وي چې یو مطلق قدرت او ځواک شتون لري چې کولی شي انسان هغه ته له هر شرّ څخه پناه یوسي او خپلې ستونزې، خنډونه او بندیزونه هغه ته په پناه وړلو کې حل کړي.

په دې سورة کې د هغه له لنډیز سره سره، څلور ځلې د «شرّ» کلیمه کارول شوې ده په داسې حال کې چې د قرآن په اوږدو سورتونو کې په هیڅ یو کې هم له دوو ځلو څخه زیاته داکلیمه نه ده کارول شوې. که پوښتنه مطرح شي چې: د انسان له وجوده خارج له کومو شیزونو خدای تعالی ته پناه وړو؟ ځواب یې په دې سورة کې ورکړل شوی دی چې؛ له څلورو شیزونو:

لومړنی شرّ چې په ګوته شوی دی هماغه شرّ دی چې کېدی شي د موقعیت او شرایطو پر حساب له هاغو شیزونو څخه موږ ته راولاړ شي چې خدای تعالی خلق کړي دي. «قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ. مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ».

لومړی د هر هغه شیز له شره چې هغه پنځولي. [دهر هغه شیز له شره چې خلق کړي یې دي]. په «مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ» کې د «ما» لفظ، پر عمومیت او

(c) ketabton.com: The Digital Library

شموليت دلالت لري، او پر هغه د شر اضافه، او د خلق فعل او د هغه نسبت خالق ته، دې موضوع ته نغوته لري چې شر له مخلوق او د کائناتو د موادو او ځواکونو له ترکيب او ګډونوالي راولاړېږي، نه د امر له عالمه او نه د خالق له فاعلي ارادې څخه. يعنې د خدای تعالی په تخليق کې هيڅ څيز د شر لپاره نه دی خلق شوی، بلکې دا شرونه يوازې پر مورږ مخلوق پورې تړاو لري او له مختلفو پېښو څخه د انسان د موندنو او لاسته راوړنو او د هغه په ليد او اند پورې اړوند دي او پخپله کوم مستقل عيني وجود نلري.

لکه څنګه چې پورته مو ورته اشاره وکړه؛ که پوښتنه وشي چې آيا خدای تعالی شرّ هم خلق کوي؟ ځکه چې خدای تعالی خو په خپلو پنځونو کې شر نلري. دا هر څه چې دي د هغه مخلوق دی او د هغه مخلوق هم له خير پرته نور څه نه دی. په ځواب کې بايد وويل شي چې شرّ يو نسبي چار دی. لکه څنګه چې مخکې مو ورته نغوته کړې؛ د بېلګې په توګه لېوه د پسه لپاره شرّ دی، او ستر شرّ هم دی، خو آيا د هستۍ په عالم کې پخپله نفساً او واقعاً هم شرّ دی؟ نه. خدای تعالی د هغه لپاره هم، لکه د بل هر موجود په څېر، په جهان کې يو نقش ټاکلی دی. په دنيا کې ټول موجودات له يو بله تغذيه کوي. په دنيا کې ټول يو بل خوري. په اوبو، وچه او هوا کې په هر ځای کې همدا ډول دی. د هر موجود لپاره يو دښمن شته چې د هغه لپاره شر دی. خو په ټوله کې، دا ټول اړين دي، او له يو پراخ ليد سره که ورته کتنه او پاملرنه وشي، هغوی ټول خير دی. ټول کائنات لګيا دي خپل نقش او رول لوبوي، نو هغوی ټول اړين دي او خير دی. او هر يو موجود د چاپيريال د تعادل لپاره اړين دی. امتحان د شاګرد لپاره بد او شرّ دی؛ خو که د ارتقاء او تکامل له ليده ورته وليدل شي وينو چې خير دی.که مصيبتونه له يوه ليده شرّ دی، خو له يو بل ليده خير ګڼل کېږي. د مولوي په وينا:

عاشقم بر قهر و بر لطفش به جِدّ

ای عجب من عاشق اين هر دو ضد

(c) ketabton.com: The Digital Library

هر دواړه، هم قهر او هم لطف يې، خير دى. يعنې له يو ليد او منظره ټول يې هر څه يې خير دى. قهر يې هم او لطف يې هم خير دى. او په جهان کې مجرد ښه والى او شرّ شتون نلري، دا ټول نسبي دي. که جهان ته له دې منظره ووينو، هيڅ څيز شر نه دى. شر نسبي دى او مطلق نه دى. تاسو د بېلگې په توگه زلزلې او سيلاو ته او ټولو دې طبيعي آفتونو ته له بلې زاويې ووينئ، وينئ چې دا ټول په واقعيت کې مثبت اړخونه هم لري. که انسان هراړخيزليدى وي، دا ظاهري شرونه نه ويني، تر ټولو مهم ددې حقيقت پوهېدل دي. په واقعيت کې، کوم شرونه چې په جهان کې شتون لري عارضي دي او له ځينو ښکارندو راولاړيږي چې نشي کېدى هغوى په خپل ذات کې شر وگڼل شي. د بېلگې په توگه د مار لشه شر نه دى، بلکې د هغه دفاعي وسيله ده؛ خو موږ غواړو – او اړين هم دي – چې د هغه له شره په امان کې اوسو. موږ ته پکار نه دي چې مثلاً پښه پرې کېږدو؛ او دا اړينه ده چې احتياط وکړو او د هغه يا د هر خطرناک او داړونکي حيوان شر موږ ته ونرسېږي. نو داسې نه دى چې د مار ذات دې پخپله شر وي، بلکه مار هم د الله تعالى د مخلوق په توگه په طبيت کې خپل نقش او رول لوبوي.

يو شمېر ډېر څيزونه په دې جهان کې شتون لري چې د هغوى له شره بايد خداى تعالى ته پناه يوسو. زرگونه پېښې شونې دي انسان ته واقع شي: له يو ځايه تيرېږي، نابېره يوه ډبره له دېواله راپرېوځي او د هغه سر ماتوي. خو داسې نه ده چې هرومرو د ډبرې ذات شرّ دى. يا کېدى شي په ټولنه کې ځينې پېښې داسې واقع شي چې په نسبي توگه شرّ وگڼل شي، پرته له دې چې د هغوى اصل او اساس شرّ وي. تاسو وينئ چې دا د جاذبې ځواک هم کېدى شي د ځينو لپاره شرّ وي؛ دا شونى دى چې يو څوک د بې احتياطۍ له اغېزه له بامه پرېوځي او مړ شي. نو د ځمکې جاذبه هم د هاغه پريوتي کس لپاره يو شرّ دى. خو آيا جاذبه نفساً شر دى ؟ نه. خو دلته د انسان د بې احتياطۍ له امله شرّ شو. نو، هر څيز کېدى شي زموږ لپاره شرّ وي، نو ځکه

ددې ټولو ځيزونو له شره پالونکي ښتن ته پناه وړو. دا يوه لړۍ له شرونو وه چې وويل شوه، په دې لړ کې ډېر مثالونه نور هم ورکول کېدى شي.

خو که انسان وده وکړي، خپل ځان اوچت کړي او د خپل پالونکي ښتن د ځواک حريم ته خپل ځان ورسوي او پر هغه ايمان راوړي او د رب په درشل کې پناه واخلي او له ربوبي ليد سره د جهان پېښو او ښکارندو ته ووينې، د هاغه څه له مخامخ کېدو څخه چې شر برېښي، امنيت مومي او د هر شرّ په پېښه کې د يو خير ننداره يا د خير سريزه ويني او له پراخ ليد او د هاغې ارادې له ځواک سره چې د رب په حريم کې يې تر پناه اخېستلو وروسته مومي، کولى شي چې د هرې پېښې مخه د خبر او لوړو مقصدونو لور ته وګرځوي او د پېښو د څپو پر سر د خير د ساحل پر لور مخکې لاړ شي. او ددې پر عکس، يوازې او بې پناه وګړي چې خپل ځانونه يې د پالونکي ښتن له حريمه اخوا کړي او د پېښو په منځ او دننه کې واقع شوي، د پېښو او ښکارندو هره څپه چې د پنځګرۍ له ګريوانه سر راوباسي [«منفلق شي»] شر برېښي او د خپل شرارت په لارليک کې مخکې ځي. نو ورپسې د استعارې او تمثيل په توګه د تپل شوې او نغاړونکې تيارې له شره يادونه کوي چې د هيلو او اميدونو د رڼا او نور، ټولې کړکۍ پټوي او پر خلکو او چاپيريال په مطلقه او بشپړه توګه تسلط مومي. په قرآن کې «غسق الليل» د «دلوک الشمس» پر وړاندې ځای پر ځای شوى دى چې لومړنی د تياره خوکه او د شپې برلاسی، له لمر څخه د ځمکې د هرې نقطې په لېرې ترين واټن کې [نيمه شپه]، او دويمی د رڼا خوکه او د ورځې برلاسی له لمر څخه په ډېر نژدې واټن کې [شرعي ظهر] څرګندوي او هينوونکې دا چې په دې دواړو ښکارندو کې چې ظاهراً متضادې دي، «فجر» يې [د فلق په څېر] معرفي کړى دى: «أَقِمِ الصَّلَاةَ لِدُلُوكِ الشَّمْسِ إِلَىٰ غَسَقِ اللَّيْلِ وَقُرْآنَ الْفَجْرِ إِنَّ قُرْآنَ الْفَجْرِ كَانَ مَشْهُودًا» [اسراء۷۸(۱۷:۷۸)]، د ظلم او ځور نظامونه چې لکه د شپې د تياره پردې په څېر، د الهي وګړو د عمل او ايمان د نور په نه شتون

(c) ketabton.com: The Digital Library

او چوپتيا کې، پر ټولنو غالب او برلاسي کېږي، دوی هاغه «غاسقان» دي چې د خپل ظلم منګولې د خدای تعالی په بندګانو کې خښوي [اذا وقب]، خو که د مؤمنانو په زړونو کې د ربوبي «فلق» او «فجر» ختلو ته هيلې ژوندۍ وي، د هغه د ربوبيت حريم ته له پناه وړلو سره کولی شي خپله تياره شپه صبح صادق ته ورسوي، او د ګهيځ د نور په راتلو خپل ځان له تيارو او ظلمت له منګلو وژغوري، او د ظالمانو ظلمت او تياره په رڼا تبديله کړي.

په دې سورة کې يې چې لومړی مطلق شر ذکر کړی، او وروسته يې په ځانګړې توګه له «غاسق شر» څخه يادونه کړې ده، او دا پخپله له عام شر وروسته د خاص شر د ذکر له بابه دی، چې د خاص شر په نسبت ډېر اهتمام ورسوي، په دې سورة کې د عام شر له ذکر وروسته، په ځانګړې توګه دريو شرونو ته اهتمام شوی: يو د شپې شر دی چې کله پوره داخله او خپره شي. او دويم د ساحرانو شر او دريم د حاسد شر، چې کله په توطئه بوختېږي. او د شرونو ددې درېواړو ډولونو په نسبت ډېر اهتمام له دې لامله شوی دی چې انسان له دې درې واړو شرونو څخه غافل دی، يعنې دا درې واړه شرونه د غفلت په حالت کې پر انسان يرغل کوي.

نو د عمومي شرّ له ذکر څخه وروسته له [غاسق شر] څخه يادونه شوې ده: «قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ. مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ. وَ مِنْ شَرِّ غَاسِقٍ إِذَا وَقَبَ.». او د شپې له شره په هغه مهال کې چې په بشپړه توګه ورسېږي [او جهان تر خپلې تياره لاندې نيسي]. «غَاسِقٍ»: تياره شپه. «وَقَبَ»: راورسېد او پوره يې وپوښه.

نو دويم شرّ، «غاسق» شرّ دی. «غاسق» شپې او نغاړونکې تياره ته ويل کېږي. يعنې «غاسق» د شپې د تياره د شدت په معنا دی، چې په نيمه شپه کې تياره دې پړاو ته رسېږي. په قرآن کې يې په ځلونو شپې ته د «غاسق» صفت ورکړی دی، «غَسَقِ اللَّيْلِ». د شپې پيل غاسق نه دی؛ خو کله چې درې ځلور ساعته له شپې تېر شول او هوا په بشپړه توګه تياره شوه او تروږمۍ او تياره،

(c) ketabton.com: The Digital Library

تېول ځايونه و نغاړل، هغې ته وايي؛ «غَسَقِ الَّيْلِ». د (ظهر) [ماسپښين] نمونځ هاغه مهال اداء کړه چې لمر د آسمان په منځ کې دی. تر غَسَقِ اللّيْلِ يعنې د (عشاء) [ماسخوتن] نمونځ هم په هاغه مهال کې چې شپه په بشپړه توګه برلاسې او واکمنه ده. په عربي ژبه کې هر حيوان چې پر بل حيوان برلاسی وي، مثلاً عقاب چې کوتره يې په منګولو کې نيولې، يا په عمومي او تولیزه توګه پر هر څيز چې بشپړ مسلط، برلاسی او واکمن شي، «غاسق» اطلاق کېږي. د «غَاسِق» فاعل اسم، نکره ذکر کېدل، د نامحسوسو او غير مادّي مفهومونو په انتقال کې، د ژوندانه د روزمره چارو لپاره د ابداع شوو کليمو او ژبې د ظرف د تنګوالي او له محدودو او ټاکلو معينو مصاديقو څخه د هغه د عاموالي او پراختروالي نبه ده. د «غاسق» مشتقونه د «غَسَقَ» له ريښې درې ځلې په قرآن کې راغلي دي چې د هغوی په نظر کې نيولو سره کولی شو کولی شو غوره او بشپړه نتيجه واخلو. لومړی ځای چې پورته مو ورته هم نغوته کړې؛ د ورځې د رڼا لوړتيا [څاښت]، د شپې د تياره د لوړتيا [د عشاء د نمونځ د مهال] پر وړاندې راغلی دی: ــ «أَقِمِ الصَّلَاةَ لِدُلُوكِ الشَّمْسِ إِلَى غَسَقِ اللَّيْلِ وَقُرْآنَ الْفَجْرِ إِنَّ قُرْآنَ الْفَجْرِ...» [اسراء ۷۸ (۱۷:۷۸)]

دوه نور موردونه چې د غاسق مشتقونه ذکر شوي دي د هاغو سوځوونکو، تېنګو او ناولو اوبو په اړه دي چې دوزخ وال يې څښي. په دې موردونو کې هم د تېنګوالي، نغښتوالي، تياره او تتوالي مفهوم پکې په واضحه توګه څرګند دی: «لَا يَذُوقُونَ فِيهَا بَرْدًا وَلَا شَرَابًا. إِلَّا حَمِيمًا وَغَسَّاقًا». [نبأ۲۴(۷۸:۲۴)] او هم «هَذَا فَلْيَذُوقُوهُ حَمِيمٌ وَغَسَّاقٌ» [ص۵۷ (۳۸:۵۷)].

خپره تياره يو انځور دی د راز راز مجازي او تکو تورو ظلماتي تيارو څخه لکه: شرک، کفر، جهل، ځور، خشم، حرص او طمع او د نفس هوا او نورې غوښتنې، چې پيغمبرانو دنده درلوده خلک الهي هدايت ته د نور پر لور رهبري کړي. [بقره۲۵۷(۲:۲۵۷)، مائده۱۶(۵:۱۶)، ابراهيم۱(۱۴:۱) او ۵(۱۴:۵)، احزاب۳۳(۳۳:۳۳)، حديد۹(۵۷:۹)، طلاق ۱۱(۶۵:۱۱)].

(c) ketabton.com: The Digital Library

«وَقَب» [د شفق پر وزن] د «وَقْبْ» له مادې د کندې او ګودال په معنا دی، بیا یې فعل په ګودال کې د ورود او ننوتو په معنا کارول شوی دی، ګواکې شریر او زیان رسوونکي موجودات د شپې له تیاره استفاده کوي، او د زیانبارو او ډاروونکو کندو په رامنځته کولو سره، د خپلو ناولو او پلیدو موخو د تحقق لپاره پیل کوي. نو پر دې بنا تر بحث لاندې آیت کې د «غاسق» معنا یا «یرغلګر وګړی» دی، یا هر «شریر موجود» چې د شپې له تیاره څخه د یرغل کولو لپاره استفاده کوي، ځکه نه یوازې داړونکي او چیچونکي حیوانات د شپې پر مهال له ځالو بیرون راوځي او زیان رسوي، بلکې شریر، ناپاک او پلید وګړي هم، ډېری یې د شپې له تیاره څخه د خپلو ناسمو او بدو مقصدونو او موخو لپاره استفاده کوي. نو زه پناه وړم «مِنْ شَرِّ غَاسِقٍ إِذَا وَقَبَ.» د هر هغه شیز له شره چې برلاسی او مسلط شي. او دا په حقیقت کې یوه عمومي او ټولیزه مسئله ده. د «غَاسِقٍ» نکره راتلل او د «إِذَا وَقَبَ» قید او ظرف، په هر ډول تپل شوي، پنډه او نغاړونکي تیاره کې شاملېږي چې ټول چاپېریال او د نور د ځلا ډګر ډک کړي او د رڼا او نور هره دریځه بنده کړي.

د «إِذَا وَقَبَ» وصف د تیاره داخلېدل او برلاسی دی چې د نور او رڼا د هرې دریځې بندېدل دي. «وقوب» په لغت کې د ننوتو معنا لري؛ په تیره کې سوړې ته هم چې اوبه پکې ننوزي «وقبه» ویل کېږي. دا ددې کلیمې اصلي معنا ده، خو په مجازي حالتونو کې، د انسان پر عقل او ایمان د هغه د نفساني تیارو برلاسی، یا پر ټولنه د ظلم او ځور او جهل تسلط د «غَاسِقٍ إِذَا وَقَبَ» له مصادیقو ګڼل کېږي. د دې ډول «غاسق» لواړه او محسوسه بېلګه، د تروږمې شپې تیاره ده چې په هغې کې غله، داړه ماران، او ځناور، ناسمې انګېرنې، او د ځمکې لاندې له پټنځایونو څخه بوږنوړې او سونځ خیالونه او وهمونه، د پرګنو په منځ کې سر راوباسي، برید، یرغل او داړل کوي. او که په دې آیة شریف کې یې د شر نسبت له شپې سره کړی دی له دې لامله دی چې شپه له خپلې تیارې سره، د شر په رسولو کې له شریر سره، مرسته کوي، او له

(c) ketabton.com: The Digital Library

همدې جهته وينو چې کوم شرونه چې په شپې کې پېښېږي له هاغو شرونو څخه ډېر زيات او ډېر خطرناک دي، چې په ورځ کې واقع کېږي. سربېره پر دې، کوم انسان چې د شرونو تر يرغل لاندې راځي، په شپې کې له ورځې څه ډېر زيات ناتوانه او بې وسې دی. او يا په بل عبارت ويلی شو چې د شر په مقابل کې د انسان بشپړه ناتواني له «غاسق» څخه يو تمثيل دی، چې په دې حالت کې شرّ پر انسان بشپړ واکمن کېږي.

لکه څنګه چې مو ورته اشاره کړې: د کفر، جهل، هوا، خشم او شهوت نغاړونکي تيارې د «غَاسِقٍ إِذَا وَقَبَ» نور مثالونه دي چې د هغوی شر د انسان له نفس او د هغه له دننه دی، او له هر بل شره خطرناک دی. چې په دې توسه د انسان د وجود چاپيريال د هغه له خپل دننني شره ډکېږي.

تاسو کولی شئ " غاسق" يو استبدادي او ديکتاتوري سياسي نظام وګڼئ چې د برچې په زور يې واک ترلاسه کړی، او په ټولنه کې يې د وګړو د ساه اخيستلو لپاره هيڅ ځای نه دی پرېښی، او له خلکو څخه يې ټوله آزادي او امنيت اخيستی دی. يا تاسو کولی شئ د " غاسق " اصطلاح د هاغه قلدر او ځورونکي په معنا واخلئ چې پر يو شمېر کسانو برلاسی لري او پر هغوی واکمني کوي. هر هغه څيز چې په هره دوره يا هر وخت کې پر تاسو واکمن شوي وي او ټولې لارې يې تړلې وي، که هغه په کورنيو چارو کې وي، سياست کې وي، ټولنه کې وي يا مالي چارو کې وي، په داسې ډول چې څرګنده شي نوره د تېښتې او ژغورنې لار او د نجات دريځه پاتې شوې نه ده د «غاسق» مصداق ګڼل کېږي. «غاسق إذا وقب».

د بعثت په پيل کې، چې د بت نمانځنې نظام واکمن دی او مسلمانانو ته شکنجه او ځور ورکوي او هغوی وژني، پر مسلمانانو يې هر ډول بنديزونه لګولي دي. ځينې له هغوی حبشې ته مهاجرت کوي. وروسته هم، په ديارلسم کال، پيغمبر د شپې په تياره کې له هاغه ښاره هجرت کوي چې خپل ځان وژغوري. نو، يوه نغاړونکې او خپره تياره شپه ده. «غاسق إذا وقب».

(c) ketabton.com: The Digital Library

خرنګه چې؛ ظلم [ستم] او ظلمت [تیاره] له یوې ریښې دي؛ د استعارې په مقام کې هم، دا د شپې اصطلاح د استبدادي نظامونو د ظلم او ستم د بیان لپاره، چرته چې ناشوني وي د هغه په اړه په صراحت خبره وشي، په سیاسي ادبیاتو کې ډېره زیاته کارول کېږي:

په دې ځمکه هره شپه له دې آسمانه، یو یو ستورى وژل کېږي.

او د ستورو دا باران له دې آسمانه، له ځنډ پرته را اورېږي.

کوم شعرونه چې د انقلابونو په بهیر کې ویل کېږي، وینو چې شاعر کله چې نشي کولی خپله خبره ښکاره وکړي، د استعارې او رمز په قالب کې یې شعرونه ویلي دي. د «شپې» کلیمه، په فرهنګونو کې، پر یو ډول فشار، تنګۍ او خپګان دلالت کوي. چون ظلمت او ظلم له یوې ریښې دي؛ ظلمت یعنې تیاره او ظلم هم یعنې ستم او ځور چې انساني جهان تیاره کوي. پر دې بنا، خداى تعالى ته پناه وړل د هر ډول ستمګرۍ له شره، یا له هر هغه څیزه چې د انسان پر مخ تېولې لارې وتړي. خداى تعالى ته پناه وړو، له ټولو موهومو عقیدو، فضاګانو او فکرونو او ټولو هاغو څیزونو چې له وهم او خیالونو پرته نور څه نه دي او له حقیقته هیڅ اثر نه لري. خداى تعالى ته پناه وړو له هر حسادته او له هر بل شره چې په جهان کې دي.

دریم شرّ کوم دى؟ له بل څه څخه باید خداى تعالى ته پناه یوړل شي؟

وَمِن شَرِّ النَّفَّاثَاتِ فِي الْعُقَدِ. او د هاغو کسانو له شره چې په غوټو کې پوکى کوي [او په خپل مکر، چم، ټګۍ او حیله ګرۍ ـ ارادې، ایمانونه، عقیدې، محبتونه، پیوندونه او تړاوونه سستوي او فساد او تباهي رامنځته کوي].

«النَّفَّاثَاتِ»: د نَفَّاثَه جمع، پُوکوونکي. «نَفَّاثات» د «نَفْث» له مادې [د حبس پر وزن] په اصل کې، د خولې د یو لږ مقدار لاړو اچولو په معنا دی، او له کومې چې دا کار له پُو کولو سره سر ته رسېږي، «نفث» د «نفخ» [پُو کولو] په معنا هم راغلی دی. چې مقصد ترې فسادپیشه چغلګر او سخن چینان دي. د مبالغې صیغه ده او د نرینه او ښځینه دواړو لپاره کارول کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

له غوټو [عُقَد] څخه مطلب ظاهراً هماغه د ستونزو، مشکلاتو او اختلافونو غوټه ده چې د ښځې او مېړه يا خلکو تر منځ له يو بل سره مخې ته راځي او ځنې کسان د هغوی د پرانېستلو او په ټولنه کې د سولې او پخلاينې د رامنځته کولو پر ځای د هغوی اور ته په پُوکي ورکولو د هغوی په تازه کولو هغه «شعله ور» کوي او د غوټو د ړندولو په توسه دښمنۍ لا ژوروي. نو «الْعُقَدِ»: چې مقصد يې د انسانانو پيوندونه او تړاوونه دي؛ لکه د ښځې او نر د ګډ ژوند تړاو، د دوستۍ او خپلوۍ رابطه، مکتبي او عقيدتي اړيکه.

په غوټو کې پُوکول، له سحر او جادو څخه کنايه ده؛ ساحرانو به تارونو ته غوټې اچولې او د خپلې خولې يو مقدار لاړې به يې په غوټو پورې مښلې او پر هغوی به يې پُوکي کول، او بيا به يې ګنډې پرانېستلې، چې عامو خلکو ته ښکاره کړي چې د پلانکي نارينه او پلانکۍ ښځې د ګډ ژوند د تړاو غوټه يې ببرته کړې او هغوی دواړه يې يو له بله بېل کړي دي. چغلګران او نمّامان هم خپل ځانونه د زړه سواندو او مينه والو په لباس کې دلته او هلته ښکاره کوي او په دې وسيله تړاوونه خام او سستوي، او د خلکو تر منځ واټنونه رامنځته کوي. نو پر دې بنا د ساحرانو او چغلګرانو کار يو بل ته ورته دی.

نو د جادوګرو ساحرانو له شره، له الله پناه غوښتل دي چې په عقدو او غوټو کې پُوکی کوي. ددې آيت دا تعبير - النَّفَّاثَاتِ - فِي الْعُقَدِ او د «اعوذ» فعل چې «عوذ» او «تعويذ» د هغه له مشتقاتو څخه دي، ذهنونه د ښځو جادوګرانه کارونو ته متوجه کوي، په ځانګړي توګه په هاغه زمانه کې او د جاهليت د خلکو په منځ کې چې جادوګري او کهانت او په مَرَيُّو، ډبرو او لرګو او تعويذونو به يې ځينې عملونه د جادو د باطلولو لپاره کول، او ډېر رواج يې درلود. او دلته سره ددې چې په مؤنث بڼه راغلی او ورسره مو دا هم وويل چې په تېرو وختونو کې په دې مسير کې ښځې ډېرې مصروفې وې چې په مؤنث بڼه د راتلو يو لامل يې دا هم کېدی شي، خو له دې څخه په ټوله کې د ښځينه مراد نېول اړين نه دي. د عربيّت د قاعدې له مخې تاسو ترې

(c) ketabton.com: The Digital Library

خبيثه ارواح او خبيثه نفسونه مراد نېولی شئ؛ په عامه توګه که هغه ښځينه وي يا نرينه، او له دې هم صرفنظر چې اشاره يې د يهوديانو او مجوسيانو لور ته وي يا د عربو ساحرانو او کاهنانو لور ته؛ هغوی چې په غوټو، ګنډو او عُقدو کې د پُو کولو دا طريقه او د تونو او تونکو عمل کول اختياروي، او هغوی چې پر تارونو عمل کوي او له خپل خيال سره سم څه لولي او پرې پُو کوي او ګنډې ورته اچوي او د هغوی له انګېرنې سره سم په دې ډول لومړی يو څوک د هغوی په لومه کې نښلي او بيا هغه ته کوم اذيت او ځور چې رسول غواړي د رسولو کوښښ کوي. له دې صفت څخه د هغوی د ذکرولو څخه مقصد د هغوی د مکر او فريب د انځور ايستل دي. دا هاغسې يو تصوير دی په کوم ډول چې د شعراء په سورة کې د کاهنانو د مراقبې انځور کښل شوی دی؛ «يُلْقُونَ السَّمْعَ وَأَكْثَرُهُمْ كَاذِبُونَ» [شعراء٢٢٣(٢٦:٢٢٣)]. «او هغوی غوږ نيولي ناست دي او په هغوی کې ډېری يې دروغجن دي.» او زموږ له ليده له دې څخه مطلب د هاغه څيز د لغوه کولو او ردولو لور ته اشاره کول دي.

دا چې دا ټيټ او سِفليه کړنې او عملونه تر کومه بريده اغېزناک دي يا نه دي د بقره سورة په ١٠٢ آيت کې د هاروت او ماروت له کيسې سره مل څرګند شوی دی. او زموږ له نظره ډېره برخه يې لکه څنګه چې پورته د شعراء سورة پورې اړوند آيت څخه معلومېږي تش دوکه او فريب دی خو که په هغه کې که لږ کوم حقيت هم شته نو قرآن تصريح کړی چې په مستقله توګه بالذّات اغېزمن نه دي، که له هغه د کوم ضرر د رسولو اټکل هم کېږي نو د الله په اذن يې رسولی شي لکه څنګه چې د سِحر او سِفليه عملونو په اړه يې فرمايلي: «...وَمَا هُمْ بِضَارِّينَ بِهِ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ...» [بقره١٠٢(٢:١٠٢)]. «...او هغه ددې په توسه هيڅا ته ضرر رسوونکی نشی کېدی مګر د الله په اذن...» نو چون له هغوی څخه کوم ضرر د الله له اذن پرته، د ضرر رسولو

(c) ketabton.com: The Digital Library

امکان يې نشته ، نو له دې ځرګندېږي چې د هغوی له شره د بچ کېدو لپاره هم له الله پرته بل چا ته د پناه اخېستلو اړتيا نه پاتې کېږي.

ويل کيږي چې د نفاسات مؤنث ذکريدل د کوډګرو ښځو د حضور او د هاغې واقعيت له لامله دی چې د جاهليت وګړو د ښځې مېږه په اختلاف يا بد خوندو پېښو کې د هغوی تومکو، طاس، طلسم او روحي تلقيناتو ته پناه وړله، په دې بڼه کې د «عُقَد» معنا د روزګار غوټې او بنديزونه ګڼل کېږي؛ خو اوس هم زموږ په روزګار کې ساده لوحي خلک د خپل ژوند د ناسميو د غوټو خلاصولو لپاره، د کار او زحمت او هڅو او پر«ربّ الفلق»خدای د توکل پر ځای، د جمکران په څاه کې په عريضو اچولو، د «اعتصام بحبل الله» پر ځای، پر ضريح او قبر د قفلونو تړلو، د خدای تعالی د اولياء د الګو نيولو او د هغوی له توحيد څخه د پليونې پر ځای، له طلا او نقرې او هندارو او مرمرو له ډېرو سره د هغوی د قبرونو په سينګارولو او له خپله ځانه بڼلو موهوماتو ته ترغيب کوي؟ او د پير او مير په لمنو پورې ځانونه نښلوي او دم او تعويذ او تومکې ترې اخلي. همدوی زموږ په روزګار کې «نَـفَّاثَاتِ فِي الْعُقَدِ» دي.

خو که عُقَد، ايماني او عقيدتي غوټې وګڼو، د ځينو ښځو نقش ته يا د هغوی د جاذبې ليوالتيا ته، د جدي هوډ او تصميمونو او ارادو په سستېدو کې، يوه لطيفه استعاره ای تشبيه ده. په قرآن کې يې هم د ابی لهب د مېرمنې له اور راوړنې څخه په هاغه فتنه کې چې رامنځته کړې يې وه، يادونه کړې ده [د تبّت سورة]. په هر حال کې دا مشابه تعبير هر ډول شبهه انګيز تبليغ او تلقين نغاړي. عزم او اراده او قصد او همتونه د داسې لاملونو په توسه سستېږي چې د ورځې د تصميمونو په هېرولو کې د شپې له نقش سره د تشبيه وړ وي.

«دا پخه خبره د خبرو د استاد، حضرت علي(ع) ده: «عزيمه او وليمه [جدّی کار او د تورې ليکې والا آس خرونه] له يو بل سره نه يو ځای کېږي او ډېر داسې چې نُوم [خوب] د يُوم عزم له زړه وباسي او تياره چې د همّت وينتيا محو کوي» [۲۴۱ خطبه]»

(c) ketabton.com: The Digital Library

دا د الله تعالی سنت دي خلک چې خپل ذهن څنګه جوړوي لـه هغـه سره هماغسې معامله کېږي. یو سړی که خپله اړیکه له خپلـه رب سره ټینګـوي؛ لـه پوچو وهمونو څخه خپل ځان بچ کوي، د خدای تعالی له یاد سره خپـل زړه ودان ساتي، که کومه لوړه ژوره یې هم مخـې تـه راځـي نـو پـه هغـه کـې د لارښوونې او مرستې لپاره د خپل رب لور ته متوجه کېږي نـو اللـه تعـالی پـر داسې شخص شیطان نه برلاسی کوي – او که تصادفاً له کومې ناپاکی له اغېـز سره مخامخ کېږي نو د الله پر لور پاملرنه یې د هغه له شره بچ کوي.

ددې پر عکس که کوم شخص بالکل منفعل مزاجه او وهمـي وي، لـه عقـل او بصیرت څخه د کار اخېستلو پر ځای په وسوسو کې اخته وي، پر الله د کلـک باور ساتلو پر ځای د خپل زړه دړه شـکونو او شـبهاتو تـه پرانیـزي نـو دا ډول انسان په عمومي توګه د جني او انسي، شـیطانانو پـه لاسـونو کـې پریـوځي او شیطان پـرې برلاسـی کېـږي او هغـه هـرې لـور تـه چـې غـواړي، کشـوي او ځغلوي. له دې سرګردانی څخه د خلاصون یوازینی طریقه په دې سورة کـې ویل شوې چې سړی دې تل خپل ځان د خپل رب په پناه کـې وسـاتي، کـه کله په زړه کې کومه دغدغه، ویره او ډار محسوس کړي سمدلاسه دې د هغـه امان طلب کړي چې بهترینه ذریعه یې د معوذتین دواړه سورتونه دي.

چون د «قُل» له امر سره پخپلـه حضـرت رسـول اکـرم(ص) مـأمور وو دا تـوهم رامنځته شوی وو چې پر حضرت رسول(ص) جادو شوی دی. او ددې تـوهم د تأیید لپاره ځینې روایتونه هم نقل شوي دي چې پـر هغـه حضـرت یـې څـو ورځې د جادوګرانو د کار سحر څرګند کړی دی. په داسې حال کـې چـې دا ډول توهمات د نبوت د مقام او عصمت او د حضرت رسول اکرم(ص) د قطعي سیرت منافي دي، ځکه چې: لومړی – که هغـه حضـرت(ص) د جـادوګرانو تـر تأثیر او د هغوی تر تصرفاتو او روحي تلقینونو لاندې راتله. له جسـمي نقـص او روحي او خلقي انحراف سره به دوڅار کېـده چـې لـه دې سره د وحـی او رسالت بنسټ او تکیه ځـای بـې پایـه او سسـتېده. د پیغمبر اکـرم(ص) روښـانه

(c) ketabton.com: The Digital Library

تاريخ څرګندوي چې د وړوکتوب له پيله د ژوند تر پايه، اندونه او يادونه او عملونه يې تر مراقبت او څارنې لاندې د عصمت په قلعه کې دننه دي. او د سِحر او جادو اروايي اغيز، نبايد د بدني اغيز په څېر وګڼل شي. او که سِحر او کهانت د هاغه حضرت پر روح آغېز کاوه، هاغه ټول کاهنان او ساحران چې په عربستان او شاوخوا کې ول او له هاغو ټولو دښمنيو او مقاومتونو سره به يې، د هاغه حضرت په روح کې تصرف کاوه چې د هغه د نبوت او رسالت له ابلاغ او اعلامه مخنيوی وکړي. دويم دا چې؛ په «..فَمَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَهُ وَاللَّهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ..» [مائده٦٧(٥:٦٧)] آيت کې هغه حضرت ته وعده وکړل شوې ده چې له هر مصيبت، درد او رنځه به يې ساتي. او په لاندينيو آيتونو کې: «... إِذْ يَقُولُ الظَّالِمُونَ إِنْ تَتَّبِعُونَ إِلَّا رَجُلًا مَسْحُورًا» [اسراء ۴۷(۱۷:۴۷)]. «انْظُرْ كَيْفَ ضَرَبُوا لَكَ الْأَمْثَالَ فَضَلُّوا فَلَا يَسْتَطِيعُونَ سَبِيلًا» [فرقان۹(۲۵:۹)]، ددې وينا نسبت يې ظالمينو ته ورکړی دی، چې ګواکې پيغمبر مسحور شوی دی او هغه يې د نبوت په اړه د لار ورکی او هېښتيا لامل ګڼلی دی. او په «...وَلَا يُفْلِحُ السَّاحِرُ حَيْثُ أَتَى» [طه٦٩ (٢٠:٦٩)] او همدا راز په «...وَمَا هُمْ بِضَارِّينَ بِهِ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ..» [بقره١٠٢(٢:١٠٢)] آيتونو کې د ساحر برياليتوب له هر لورې يې چې مخه کړي... او د ساحرانو زيان رسول يې، د ا لله له اذن پرته نفي کړې دی. دريم داچې: کوم داستان چې په دې اړه په روايتونو کې ذکر شوی دی پخپله د ډېرو نورو روايتونو له مخې رد شوی دی او سندونه يې د اعتبار وړ نه دي ګڼل شوي او ښايي د همدغه داستان له وړاندې کولو وروسته دا سورة مدني ګڼل شوی وي په داسې حال کې چې ددې سورة له متن او د آيتونو له طرز او طريقې ښخه څرګندېږي چې دا سورة مکي دی.

سربېره پر دې ښايي پاملرنه ولرو: ددې آيتونو د شأن نزول ښخه په صرفنظر کولو چې ورته يې تورلی دی، په آيت کې هيڅ څرک نه بريښي چې مقصد يې په خاصه توګه د ساحرانو سحر وي، او که فرضاً آيت داسې تفسير هم کړو، د هاغه شأن نزول پر صحت دلالت نه کوي، بلکې يوازې پر دې دلالت کوي

(c) ketabton.com: The Digital Library

چې پيغمبر اکرم(ص) د ساحرانو له شره پالونکي څښتن ته پناه وړي، سمدم ددې په څېر چې روغ او صحتمند وګړي د سرطان له ناروغۍ څخه پالونکي څښتن ته پناه وړي، که څه هم هيڅکله پرې اخته شوي نه وي.

د هغو کسانو له شرّ څخه چې په غوټو کې پُوکي کوي، دا يوه اصطلاح ده. په ياد ولرئ چې هر څه په خپل وخت کې معنا لري. د رسول الله «صلى الله عليه وسلم» په وخت کې او له هغه څخه مخکې، د بشري تاريخ په اوږدو کې، جادو عام وو، او له رمل او اسطرلاب سره وړاندوينه او کهانت او طلسم او جادو او ددې په څېر نورې کړنې دود وې. خلکو د دې لارو چارو له لارې د خپلو ستونزو لپاره حل لارې لټولې. د بېلګې په توګه، که چيرې د مېړه او ميرمنې ترمنځ اختلاف او شخړه راتله، نو دوی به د شخړې د حل لپاره له کوډو او موهومو عملونو څخه کار اخيسته، هغوی به د جادو، منترونو او طلسم په ليکلو سره غوښتل خپلې ستونزې حل کړي، او هغه به يې په يو ځای پورې تړل، يا يې په څاه کې اچول، او داسې نورو ډېرو شيانو ته يې مخه کوله. په قرآن کې کې ددې موضوع په اړه د فرعون د زماني ساحرانو ته په لاندې ډول اشاره شوې ده او د هغه اغېز يې د الله له اذن پرته رد کړی دی «...فَيَتَعَلَّمُونَ مِنْهُمَا مَا يُفَرِّقُونَ بِهِ بَيْنَ الْمَرْءِ وَزَوْجِهِ وَمَا هُمْ بِضَارِّينَ بِهِ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ...» [بقره۱۰۲(۲:۱۰۲)].

يا که دوی غوښتل چې غوټې خلاصې کړي ["عُقد" د "عَقد" جمع دی او عَقد د غوټې معنی لري، لکه د واده عَقد «تړون» يا د قرارداد عقد] او بل هر څيز چې غوټه خوري، په لنډه توګه، د هغوی د خلاصولو او هم د پرانيستلو لپاره به يې، جادو او طلسم ته مخه کوله. په هر حالت کې د ستونزو حل لار يې، په ځانګړې توګه په تيرو وختونو کې، په غوټو کې په پُو کولو او جادو، منترونو او رمل او اسطرلاب ليدلو کې ګڼلې. همدا اوس هم چې همدا اوس دی وينئ چې لږو ډېر په همدې ډول دی. همدا اوس هم په ډېريو په اصطلاح اسلامي ټولنو کې د تعويذونو، کوډو او جادو بازار نبه ګرم دی او

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوره رونق لري. کله چې يو شمېر خلک داسې وانګيري چې د ستونزو چاره يې داده چې فی المثل يوه عريضه وليکي او سر يې بند کړي او هغه په ځاه کې واچوي، د جمکران په ځاه کې يې واچوي، نو دا ځرګندوي چې اوس هم النفاسات فی العقد شتون لري. تاسو به ليدلي وي چې د پيرانو او مرشدانو پر قبرونو دخلکو ستر جمعيتونه راټول وي او د درشل خاورې يې په سترګو پورې مږي او په دې توګه د خپلو ستونزو چاره ترې غواړي. دا خو لا څه چې ډېرى د سپوږمۍ د کړې تور داغونه داسې انګيري چې دا يې د کوم امام انځور دی او د سپوږمۍ پر لور د التجاء لاسونه اوچتوي. دا خو لا څه چې په ټولنيزو رسنيو کې به مو ليدلي وي، د کوم چا د کور په ديوال د ناوې لاندې نم چې د انسان سر ته ورته کوم انځور يې جوړ کړی وو کوم لاروي وويل دا خو د حضرت عباس انځور ته ورته دی، ستر جمعيت ديوال ته مخامخ راټول شوی او هر يو خپل ځان او جامې ديوال پورې مږلې او له حضرت عباسه يې د خپلو ستونزو حل غوښته، ځينو خپل مريض بچيان راوړي وو چې له حضرت عباسه د هغوی د بيمارۍ شفا وغواړي او د بچيو درمل يې وشي، ځينو د يادګار په توګه ورسره عکسونه اخيستلي ول، چې په ټوله دنيا کې دا [په اصطلاح] معجزه!!! نشر کړي. اوس نو فکر وکړئ چې د ښار ډېرى خلک راټول شوي وي او له ديواله درمل، يا کوم بل حاجت وغواړي، يا کله چې په ضريح يا د قبر په پنجرې پورې قفل وتړي يا کومې ونې پورې دستمال يا کومه ټوټه ګنډه کړي، دا توهمات او خرافات په حقيقت کې هماغه «نفاثات فِي العُقَد» او په ګنډو او غوټو کې پُو کول دي. ددې پر ځای چې خدای تعالی، پالونکي ښتن «ربّ الْفَلَق» ته پناه يوسي؛ سپوږمۍ، ديوال او قفل، قبر او پنجرې او ډبرو او زرګونو داسې ځيزونو ته پناه وړي. دا يوازې په افغانستان او ايران او پاکستان او شا او خوا سيمو کې نه دي، د دنيا په ټولو ځايونو کې په مختلفو ډولونو، تاسو کولی شئ دا ووينئ. د معضلو د حل او پرابېستلو او د مشکلاتو د رفع کولو، د فلق او بېرته

(c) ketabton.com: The Digital Library

کېدو لپاره، يو خدای [پالونکي ښتن] ته مخه نه کوي او واهي او چتي خيزونو ته مخ کوي او پر هغوی زړه تړي؛ ربّ الفلق خدای يې هېرېږي او د هاغو کسانو قبرونو ته چې له دنيا تللي دي، مخ کوي. په واقعيت کې دا هم يو شرّ دی چې بايد انسان له هغه څخه خدای تعالی ته پناه يوسي. له دې شرک ککړې فضا او شرکي فرهنګه چې په هغې کې غير له خدايه نور عوامل او لاملونه اغېزمن پېژندل کېږي، بايد واحد لاشريک ذات پالونکي ښتن ته پناه يوسي. نو نفاسات په عقد کې چې په کلکو او محکمو غوټو کې د هغوی د سستولو او پرانېستلو لپاره له جادوګرانه پُو کولو څخه يو تمثيل دی، په هاغه مهال کې مطرح کېږي چې د ستونزو او مشکلاتو په غوټه کېدو کې او د مسئلو او چارو د بندېدو پر مهال د خلکو جهل او ناپوهي، د هغوی سحر، جادو، کهانت او کوډو ته ګومارل شوي وي.

دا نازکه او لطيفه تشبيه چې د استعارې په قالب کې بيان شوې ده، د حضرت رسول اکرم(ص) او مسلمينو پر خلاف يو ډول ماهرانه او ظريف تبليغات ځرګندوي چې د اسلام دښمنانو لکه ابولهبانو د خپلو پتنه پارو او پتنه زېږو ښځو په مرسته او همکارۍ چې د فتنې د اور لپاره د خس او خاشاک راوړونکې ولې [او تل دي او وي به]، او ددې تبليغاتو په توسه يې د عقيدې او د هاغه ايمان د غوټو په پرانستلو کې کوښښ کاوه چې د اسلام له پراختيا سره محکمې، ټيکاو او بوږل کېدلې [نفاثات في العقد]. دا راز هځې، تګې او مارغيت وسمهال هم په ډېره پېچلې او هنري بڼه د زر او زور او تزوير [استثمار، استعمار او استحمار] د اربابانو په توسه چې د خپلو دنيايي ګټو د لاسته راوړلو لپاره د شرکي نظام پاسوالان دي، د هر ډول توحيدي حرکت په مقابل کې کارول کېږي. قرآنکريم پيمانونه او تړونونه عقود [غوټې] معرفي کوي: [اوفوا بالعقود]، واده هم عقد او د نکاح غوټه ګڼي: [عقدةالنكاح] او جدّی سوګند خوړل د عقد له کليمې سره ستايي: [...وَلَكِنْ يُؤَاخِذُكُمْ بِمَا عَقَّدْتُمُ الْأَيْمَانَ...] ـ [مائده۸۹(۵:۸۹)].

(c) ketabton.com: The Digital Library

پر دې ترتيب ښايي وويلی شي دا شرّ چې په فلق سورة کې ترې يادونه شوې، هاغو تبليغاتو، توطئو، پارونو، لمسوونو، تحريکاتو، تجاوزنو او تېريو ته اشاره ولري چې د اهل کتاب [يهود او نصارا، يا په اوسني تعبير صهيونيزم او امپرياليزم] له اړخه ايماني ټولنې ته ځير او متوجه کېږي او مسلمانان بايد د داسې شر پر وړاندې د ربوبي مقام پناهځای ته، «رب الفلق» ته، چې د ودې او رشد او ژغورنې د ټولو خنډونو او پردو لېرې کوونکی دی، پناه وړونکی شي چې له تيارو څخه رڼا او نور ته ورسېږي.

او په پای کې څلورم او وروستنی شرّ چې پيغمبر^(ص) او مسلمانان بايد له هغه څخه د «رب الفلق» لمن ته پناه يوسي، د حسود شرّ دی، چې کله يې حسادت وپارېږي، فتنې ولاړوي. [وَمِنْ شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ.] او د حاسدانو له شره هغه مهال چې حسد کوي. «حَاسِدٍ»: حسود. بدورد. بدپالی. «حسد» ډېر بد او زشت شيطاني خوی دی چې د مختلفو لاملونو، لکه د ايمان له ضُعف، تنګ نظرۍ او بخل له اغېزه د انسان په وجود کې پيدا کېږي. او حسود هغه څوک دی چې د نورو د نعمت زوال غواړي، حسد د ډېرو کبيره ګناه ګانو سرچينه ده. او د دا ډول حسودانو بېلګه ابولهب دی، چې له پيغمبر^(ص) سره د وينې له شريکوالي او خپلوۍ سره سره، د خپل وراره پر خلاف چې د زامنو خُسر يې هم ګڼل کېده دسيسې، لمسونې او پارونې کولې. د ابوجهلانو او ابوسفيانانو انګيزه قومي رقابت او دښمني وه، خو ابی لهب چې له بنی هاشم څخه ګڼل کېده، د حسادت په اور کې سوزېده، چې ولې يې د ځوان وراره پوړ او مقام پر هغه زياتوالی موندلی دی. حسادت لکه د سوړ، يخ وهلي او ويده مار په څېر چې حس او حرکت يې د دښمنۍ د اور له تودوخې سره پيل کېږي او له همدې لامله د حسود له شره پناه وړل هم د «اذا حسد» له قيد سره مقيد شوی دی.

قرآنکريم د هاغو خلکو په نسبت چې پيغمبر پکې استول شوی وو د بنی اسرائيلو له حسادته شاهد راوړي: «أَمْ يَحْسُدُونَ النَّاسَ عَلَى مَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ

فَضْلِهِ...» [نساء۵۴(۴:۵۴)] «آيا پر خلکو [= پيغمبر او مسلمانانو]، د هاغه څه له لامله چې الله تعالی هغوی ته له خپل فضله [نبوّت او کتاب] وربښلي دي، حسادت کوي!؟...». او له ايمانه کفر ته د مسلمانانو په بيرته گرځولو کې د هغوی سخته ليوالتيا، چې د هغوی له دروني حسادته يې ريښه نيوله [او نيسي] په گوته کوي: «وَدَّ كَثِيرٌ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَوْ يَرُدُّونَكُمْ مِنْ بَعْدِ إِيمَانِكُمْ كُفَّارًا حَسَدًا مِنْ عِنْدِ أَنْفُسِهِمْ...» [بقره۱۰۹(۲:۱۰۹)]. «ډېرې له اهل کتاب د هاغه حسادت له لامله چې د زړه له تله [= په ذات او ضمير کې ؛ ستاسو په نسبت] يې لري، هيله [او ارزو] کوي، چې کاشکې تاسو له ايمان راوړو وروسته، بېرته د کفر حال ته وگرځوي!....».

نو ځکه ددې سورة په پای کې وايي: «وَمِنْ شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ.» پناه وړم د حاسد له شره، هغه مهال چې حسادت کوي. ځکه تر هاغه مهاله چې موږ له حسود وگړي سره د گټو ټکر نه وي پيدا کړی د هغه حسادت کوم ضرر نلري. په عالم کې ډېر موجودات شته چې انسان کولی شي د هغوی تر څنگه سوکاله ژوند وکړي، خو که خاص شرايط رادمخه شي همغوی کېدی شي د سړي لپاره شرّ اوسي. مثلاً ډېر حيوانات دي چې خپل ژوند لري، خو شوني ده چې په ځينو شرايطو کې شرّ رامنځته کړي. د بېلگې په توگه که سپی هار [لېونی] شي، د هغه دا لېونتوب د نورو ژوو لپاره حتا د خپل ځان لپاره به يې شرّ شي. په هر حال حسود وگړي شتون لري. داسې څوک به نه وي چې حسادت ونلري؟ لږوډېر د ټولو انسانانو په وجود کې حسادت شته. خو کله چې دا حسادت تحريک شي، وپارېږي، هغه مهال وای د هاغو کسانو پر روزگار چې په مسير او لارليک کې يې واقع شي.

ظاهراً داسې برېښي چې حسادت يو ساده خيز دی، خو تاسو د تاريخ په اوږدو کې وويني چې همدا ساده خيز يو له تخريبي موتورونو او لاملونو څخه دی چې ډېر زيات منفي تحرک او ځواک رامنځته کوي. لومړنی جنايت چې د بشر په تاريخ کې پېښ شوی دی او د آدم يو زوی د هغه د بل

(c) ketabton.com: The Digital Library

زوی پر لاس ووژل شو، د حسادت له مخې وو. قابيل له خپل ورور، هابيل، سره حسد وکړ او و يې ويل ولې ستا قرباني ومنل شوه او زما، نه شوه. لومړی قتل چې پېښېږي، لومړنۍ ورور وژنه چې واقع کيږي، لامل او سبب يې حسادت دی. دا د انسان قويترينه او تر ټولو ځواکمنه منفي انګېزه ده. د يوسف ورونو هغه ولې په څاه کې واچوه؟ فقط د حسادت لپاره. ويل يې؛ ولې زموږ پلار هغه تر موږ زيات خوښوي او ولې تر دې کچې هغه ته پاملرنه لري؟ موږ خو تر هغه ځواکمنتر يو؛ موږ خو په کارونو کې له خپل پلار سره ډېره زياته مرسته کوو. نو حسادت يو ډېر خطرناک عامل دی، که وپارېږي او ځواک واخلي، کوم کارونه دي چې ترې سر نه وهي او کومې پېښې نه دي چې د هغه له آغيزې به واقع نه شي.

داسې ډېرې کيسې به مو اورېدلي وي کله چې يو ځوان پر يوې نجلۍ عاشق شي او نجلۍ د هغه وړانديز رد کړي هلک له حسادته د هغه پر مخ تيزاب پاشلي له دې حسادته چې که زما نشوي د بل چا هم نشي، د هلک له حسادته د نجلۍ ژوند تباه شي [که ژوندۍ پاتې هم شي]. حسادت ډېر يو ځواکمن عامل دی. ومو ويل چې په قرآنکريم کې، په ځلونو د مسلمانانو او پيغمبر په نسبت د اهل کتاب له حسادته خبره شوې ده: «...حَسَدًا مِّنْ عِندِ أَنفُسِهِم...» [بقره۱۰۹(۲:۱۰۹)] د هاغه حسد له مخې چې په زړونو کې يې دی. هاغه حسادت چې نه يې غوښتل دا ومني چې خدای تعالی چې تل پيغمبران له بنی اسرائيلو غوره کول، اوس يې دا پيغمبر د عربو له قومه غوره کړی وي او ددوی له منځه يې څوک پيغمبرۍ ته مبعوث کړی وي ـ هغه هم آخرالزمان پيغمبر. «أَمْ يَحْسُدُونَ النَّاسَ عَلَى مَا آتَاهُمُ اللّهُ مِن فَضْلِهِ...» [نساء۵۴(۴:۵۴)] آيا ددې لپاره چې الله له خپله فضله دې قوم ته دا انعام بښلی، حسد کوي. وينو چې پيغمبر او مسلمانان هم د حسادت له خطر سره مخامخ ول – لکه د ابوسفيانانو او ابو جهلانو خطر، د هغه د خپل سکه تره ابی لهب او د هغې زمانې د برلاسو مشرکينو حسد....

(c) ketabton.com: The Digital Library

«حسودان» تل د انبيا او اوليا د لارې خنډ ول، نو ځکه قرآنکريم حضرت رسول (ص) ته فرمان ورکوي: د حاسدانو له شرّ څخه خداى تعالى(ج) پالونکي څښتن [«رب الفلق»] ته پناه يوسې. سره له دې چې په دې سورة او ورپسې سورة کې مخاطب پخپله پيغمبر(ص) دى، خو دا جوته ده چې موخه يې مثال او نمونه ده او ټول بايد د حاسدانو له شره خداى ته پناه يوسي.

لويه خدايه! موږ هم د حاسدانو له شره ستا مقدس ذات ته پناه وړو!

الهي! له تا غواړو موږ پخپله هم د نورو په نسبت له حسداو کينې وساته!

پاکه ربه، پالونکی څښتنه ! موږ د نفاثات فی العقد له شره او هم مو د حق په لار کې له وسوسه گرو وژغوره! آمين يا رَبَّ الْعالَمِيْنَ

په هر حال، د فلق په سورة کې، خبره پالونکي څښتن ته له پناه وړلو څخه ده چې د انسان او په ټوليزه توگه د ټولو استعدادونو او د موجودو خزانو پنځوونکی دی چې ځينې يې په اصطلاح له دې دانې بايد سر راوباسي. مولوي يو ډېر په زړه پورې تعبير لري چې دا معنا ښه روښانه کوي. په رښتيا چې زموږ عارفان پر مسئلو څومره ښه پوه شوي او بيان کړي يې دي:

شاخ و برگ از حبس خاک آزاد شد سر برآوردو حريفِ باد شد

وايي دانه چې په ځمکه کې حبس وه، آزاده شوه او ښاخونه او پاڼې يې وايستې او اوس د باد پر وړاندې ولاړه ده. اوس باد او توپان هم نشي کولی هغه وپرځوي. دا دانه تر کومه بريده ځواکمنه شوې ده چې اوس پر يوې سترې ونې تبديله شوې ده.

برگ‌ها چون شاخ را بشکافتند تا به بالای درخت اشتافتند

پاڼې يوه يوه د ښاخونو له منځه راوځي او ښاخونه او پاڼې همداسې سر وهي، ټوکېږي او سر آسمان ته وباسي:

با زبان شَطْاَهُ شکر خدا مي‌سرايد هر بر و برگي جدا

که بپرورد اصل ما را ذو العطا تا درخت اِستَغلَظ آمد و اسْتَوَى

(c) ketabton.com: The Digital Library

د قرآن پر آيتونو يې استناد کړی؛ «...شَطْأَهُ فَآزَرَهُ فَاسْتَغْلَظَ فَاسْتَوَى عَلَى سُوقِهِ يُعْجِبُ الزُّرَّاعَ لِيَغِيظَ بِهِمُ الْكُفَّارَ...» [فتح ۲۹(۴۸:۲۹)] وايي ونه لګيا ده شکر کوي چې موږ لومړی د دانې په بڼه په خاورو کې مېشت ولو او ذوالعطا، د بښنې خاوند پالونکي ښتن موږ څواکمن، لواړ او ستر کړي يو چې دا ډول يوه پېژند پاڼه مو موندلې ده. ورپسې نتيجه اخلي چې هاغه انسانان چې په دنيا پورې تړل شوي دي او د خاورې اسيران دي، کله چې ځان يې له اسارته آزاد شي، خوښېږي.

جان‌های بسته اندر آب و گِل چون رهند از آب و گل‌ها شاد دل
در هوای عشق حق رقصان شوند همچو قرص بدر بی‌نقصان شوند

هغوی لکه د بدر په څېر، يعني د څوارلسمې سپوږمۍ غوندې بشپړېږي. وايي موږ هم لکه د هماغې دانې په څېر د خاورې په زړه کې د اوبو او ختو اسيران يو؛ خو که وکولی شو خپل ځان له دې اسارته آزاد کړو، رشد او وده مومو او غوړېدا ته به ورسېږو. وينئ چې خبره له همدغه «فلق» او «رب الفلق» ده. خبره له هاغه خدايه ده چې دانه پرانيزي او استعدادونو وده کوي، غوړېږي او برکتناک کېږي، که موږ هم وکولی شو، هغه ته په مخ کولو، د مادې او ماديأتو له نښتنو او بنديزونو څخه آزاد شو. موږ به هم د حق د عشق په هوا کې نڅاګر شو. په همدې ډول دی چې الهي آزاده انسانان لکه د بدر د ټيکلي په څېر بې له عيب او نقصانه دي.

جسمشان رقصان و جان‌ها خود مپرس وانک گرد جان از آنها خود مپرس

دا نڅا او سماع چې عارفان يې کوي، چې سره ددې چې يو شمېر کسانو همدې جسمي نڅا ته مخه کړې ده - مثلاً په قونيه او نورو ځايونو کې - سره له دې چې په هر حال کې د مولانا د مريدانو په حلقه کې وارد شوي دي، خو دا نڅا او سماع د يو بل څيز نښانه ده چې که خلک هغه له ياده وباسي يوازې په همدغه جسماني نڅا کې پاتې کېږي.

گندم از بالا به زير خاک شد بعد از آن او خوشه و چالاک شد

لومړی په خاورو کې ننوت چې وروسته وکولی شي وړی راوباسي.

دانه‌ی هر میوه آمد در زمین   بعد از آن سرها برآورد از دفین

«دفین» یعنی دفن شوی، ښخ او پټ شوی. وایي دا استعدادونه په خاورو کې له ښخیدو وروسته غوړیږي.

اصل نعمت‌ها ز گردون تا به خاک   آمد و شد غذای جان پاک

د جهان وګړي چې که فروتن او خاکساري شي او خپل ځان راټیټ کړي، د هاغې دانې په څېر چې په خاورې کې دننه شي، هاغه مهال راپورته کېږي او اوچتوالی مومي.

دانه‌ها چون در زمین پنهان شود   سرّ آن سرسبزی بستان شود

در رحم زادن جنین را رفتن است   در جهان او را ز نو بشکفتن است

وایي نطفه د مور په رحم کې هم همدا ډول ده. دلته هم، نطفه، لکه د همدې دانې په څېر په رحم کې پټېږي، خو د تل لپاره هلته نه پاتې کېږي، خو «در جهان او را ز نو بشکفتن است».

دانه‌ی مردن مرا شیرین شده است   بل هُم اَحیاءٌ پی من آمده است

قرآن فرمایي: بَلْ أَحْيَاء عِندَ رَبِّهِمْ. [آل عمران ۱۶۹(۳:۱۶۹)] وایي له کومې چې له دې «دفین» [خښېدو] او خارو ته له سپارلو وروسته حیات [ژوند] دی، حتا مرګ هم زما لپاره خوږ شوی دی، چون پوهېږم چې مرګ هم په واقعیت کې پالنه او بیاځلي زېږېدنه ده.

دا په لنډه توګه د فلق سورة ته یوه کتنه ده، سره ددې چې په دې سورة کې د بحث لپاره ډېر ځای شته.

صدق الله العليّ العظیم.

یادونه: ددې تشریح د لیکلو پر مهال لاندینیو سرچینو ته هم مراجعه شوې ده:

۱ ــ نظم قرآن ــ د عبدالعلي بازرګان لیکنه

۲ ــ آشنایي با قرآن ــ د مرتضی مطهري لیکنه

۳ ــ في ظلال القرآن ــ د سید قطب لیکنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴ ـ تفهیم القرآن ـ د مولانا سید ابوالاعلی مودودي لیکنه

۵ ـ تدبر قرآن ـ د مولانا امین احسن اصلاحي لیکنه

٦ ـ قرآن حکیم [ترجمه و توضیحات فارسي] ـ عبدالعلي بازرگان

۷ ـ المیزان في تفسیرالقرآن ـ د سید محمدحسین طباطبائي لیکنه

۸ ـ کابلي تفسیر [قرآن کریم ترجمه او تفسیر ـ مولانا محمود الحسن دیوبندي او علامه شبیراحمد عثماني] پښتو کوونکي : د عالمانو یوه ډله

۹ ـ پرتوی از قرآن ـ د سید محمود طالقاني لیکنه

۱۰ ـ تفسیر نمونه ـ د آیت الله مکارم شیرازي او د ورسره علماو د پلاوي لیکنه

۱۱ ـ تفسیر نور ـ د مصطفی خرمدل لیکنه

۱۲ ـ تابشي از قرآن ـ د سید ابوالفضل ابن الرضا برقعي قمي لیکنه

۱۳ ـ تفسیر باران ـ د دوکتور مهدي خُدّامیان آراني لیکنه

۱۴ ـ ترجمه تفسیر طبري ـ د حبیب یغمائی په اهتمام او تصحیح

۱۵ ـ تفسیر ابن کثیر ـ [حافظ عمادالدین ابوالفدا اسمعیل بن عمر ابن کثیر الدمشقي] اردو ته ژباړه : مولا محمد جوناګړهي

۱٦ ـ معارف القرآن ـ د مولانا مفتي محمد شفیع لیکنه

۱۷ ـ تفسیر مصباحین (اردو) ترجمه و شرح تفسیر جلالین ـ لیکونکي : جلال الدین محلي او جلال الدین سیوطي ـ اردو ته ژباړه او شرح: محمد لیاقت علي رضوي

۱۸ ـ تفسیر کمالین د جلالین تفسیر اردو شرح د : مولانا محمد نعیم دیوبندی

۱۹ ـ د قرآن عظیم الشان پښتو ژباړه ـ مولوي قیام الدین کشاف

۲۰ ـ عزیزالتفاسیر ـ د قرآن کریم پښتو ترجمه او تفسیر ـ مولوي سلطان عزیز (عزیز)

۲۱ ـ صفوةالتفاسیر ـ د محمدعلي الصابوني لیکنه ـ ژباړونکی: مولوي شمس الله کمال زاده

۲۲ ـ د قرآن پلوشې ـ د ګلب الدین حکمتیار لیکنه

۲۳ ـ تفسیر دیوبندي ـ د مولوي عبدالحنان لیکنه

۲۴ ـ حکمة القرآن ـ د مولوي امین الله پېښاوری لیکنه

۲۵ ـ تفسیر ایوبي حنفي ـ د مولانا محمد عبیدالله ایوبي لیکنه

۲٦ ـ تفسیر احسن الکلام ـ د مولوي عبدالسلام رستمي لیکنه

۲۷ ـ قرآن کریم په پښتو ـ د اجرالدین اقبال ژباړه

۲۸ـ شرحې بر سوره های قرآن ـ عبدالعلي بازرګان ـ د عبدالعلي بازرګان ویب پاڼه [bazargan.com]

۲۹ ـ تفسیر روح القرآن ـ مؤلف ډاکټر مولانا محمد اسلم صدیقي.

۳۰ ـ د قرآن ټکی په ټکی او روانه ترجمه ـ مولوي جانباز سرفراز.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳۱ ـ روح المعاني فی تفسيرالقرآن العظيم والسبع المثانی ـ العلامه ابی الفضل شهاب الدين محمودالالوسی البغدادي.

۳۲ ـ تفسير جواهرالقرآن ـ مولانا حسين علي.

۳۳ ـ تفسير روح البيان ـ شيخ اسماعيل حقی البروسوی.

۳۴ ـ «کنزالايمان او تفسير نورالعرفان» ترجمه احمد رضاخان بريلوي، تفسير احمد يارخان نعيمي.

۳۵ ـ کشف الاسرار و عُدة الابرار ـ [د قرآنکريم ادبي او عرفاني تفسير] خواجه عبدالله انصاري.

۳٦ ـ د قرآن رڼا [د قرآن پښتو معنا او لنډ تفسير] مولوی محمد ظاهر اسدالله مکي.

۳۷ ـ تفسير الفخرالرّازی المشهور بالتفسيرالکبير و مفاتيح الغيب، امام محمد الرازی فخرالدين.

۳۸ ـ التّفسيرالمبين ـ دوکتور عبد الرحمن بن حسن النّفيسه.

۳۹ ـ تفسير قرطبی ـ محمد بن احمد بن ابوبکر قرطبي، ترجمه اردو: پيرمحمد کرم شاه.

۴۰ ـ المفصل في تفسيرالقرآن الکريم ـ المشهور بتفسيرالجلالين ـ للامام جلال الدّين المحليّ والامَام جلال الدِّين السّيُوطيّ.

۴۱ ـ «سير تحوّل قرآن» ـ مهندس مهدي بازرگان.

۴۲ ـ مثنوي معنوي ـ مولانا جلال الدين بلخي.

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library